

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАКТИЧНОЇ КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА
АРТМЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА АРТМЕНЕДЖМЕНТУ ТА ІВЕНТ-ТЕХНОЛОГІЙ

На правах рукопису

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістр
на тему:

Феномен української вишивки в культуротворчих процесах

Виконала:
студентка II курсу магістратури,
група МКД-11-23з
спеціальності 028 «Менеджмент
соціокультурної діяльності»

Горбатюк Ольга Юріївна

Науковий керівник:

доктор культурології, професор

Копієвська Ольга Рафаїлівна

Рецензент:

кандидат культурології, доцент

Київського національного

університету культури і мистецтв

Поліщук Людмила Олександрівна

Допущено до захисту:

протокол засідання кафедри

№4 від 20 листопада 2024 р.

в.о. завідувача кафедри артменеджменту

та івент-технологій

_____ **Вікторія ДОБРОВОЛЬСЬКА**

Київ-2024

АНОТАЦІЯ

Горбатюк О. Ю. Феномен української вишивки в культуротворчих процесах-Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Об'єкт дослідження- українська вишивка як культурний феномен

Предмет дослідження- особливості трансформації та функціонування української вишивки в сучасних культуротворчих процесах.

Мета роботи- полягає у комплексному аналізі феномену української вишивки як складової культуротворчих процесів від традиційних форм до сучасних інтерпретацій.

У кваліфікаційній роботі досліджено феномен української вишивки як складової культуротворчих процесів від традиційних форм до сучасних інтерпретацій. Досліджено історичні витoki та еволюцію української вишивки, проаналізовано роль вишивки у формуванні національної ідентичності, охарактеризовано регіональні особливості української вишивки. Також розглянуто трансформацію традиційної вишивки в сучасному мистецтві та дизайні, визначено особливості синтезу вишивки з іншими видами мистецтва. Дослідження базуються на комплексному підході та включають:

- історичний метод (для вивчення еволюції вишивки);
- компаративний аналіз (для порівняння регіональних особливостей);
- культурологічний підхід (для розуміння місця вишивки в культурному контексті);
- мистецтвознавчий аналіз (для дослідження художніх особливостей).

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному аналізі української вишивки як динамічного культурного феномену, що активно трансформується та набуває нових форм у сучасному мистецькому просторі.

Ключові слова- українська вишивка, культуротворчий процес, сучасне мистецтво

ANNOTATION

Horbatyuk O.Y. The phenomenon of Ukrainian embroidery in cultural processes - Qualification work in the form of a manuscript.

Object of research - Ukrainian embroidery as a cultural phenomenon

Subject of research - features of transformation and functioning of Ukrainian embroidery in modern cultural processes.

The purpose of the work is a comprehensive analysis of the phenomenon of Ukrainian embroidery as a component of cultural processes from traditional forms to modern interpretations.

The qualification work investigates the phenomenon of Ukrainian embroidery as a component of cultural processes from traditional forms to modern interpretations. The historical origins and evolution of Ukrainian embroidery are investigated, the role of embroidery in the formation of national identity is analyzed, and the regional features of Ukrainian embroidery are characterized. The transformation of traditional embroidery in contemporary art and design is also considered, and the features of the synthesis of embroidery with other types of art are identified. The research is based on a comprehensive approach and includes:

- historical method (for studying the evolution of embroidery);
- comparative analysis (for comparing regional features);
- culturological approach (for understanding the place of embroidery in the cultural context);
- art historical analysis (for studying artistic features).

The scientific novelty of the research lies in the comprehensive analysis of Ukrainian embroidery as a dynamic cultural phenomenon that is actively transforming and acquiring new forms in the modern artistic space.

Keywords - Ukrainian embroidery, cultural creative process, contemporary art

Зміст

Вступ.....	5
Розділ 1. Історичний контекст розвитку української вишивки	8
1.1. Витоки народної вишивки в українській культурі.	8
1.2. Вплив української вишивки на формування національної ідентичності.	19
Висновки до розділу 1	28
Розділ 2. Феномен української вишивки в культуротворчих процесах	30
2.1. Роль вишивки в народній творчості та побуті.	30
2.2. Особливості вишивки різних регіонів України.	39
Висновки до розділу 2	53
Розділ 3. Українська вишивка у сучасному мистецтві.....	54
3.1. Використання традиційних мотивів вишивки в сучасному одязі та аксесуарах.....	54
3.2. Інтерпретація вишивки в роботах сучасних художників і дизайнерів.....	71
Висновки до розділу 3	80
Висновки.....	82
Список використаних джерел.....	85
Додатки	92

Вступ

Актуальність теми дослідження. Українська вишивка є одним із найяскравіших виявів національної культури, яка протягом століть слугувала як засобом художнього вираження, так і символом національної ідентичності. Як елемент матеріальної та духовної культури, вишивка не лише прикрашає одяг та інші текстильні вироби, але й має глибоке сакральне значення, відображаючи вірування, традиції та світогляд українського народу. У сучасному культуротворчому процесі, українська вишивка виступає не просто як декоративно-ужиткове мистецтво, але й як потужний засіб відродження національних цінностей та творення нових культурних смислів.

Вишивка в Україні має глибокі корені, що сягають прадавніх часів. Археологічні знахідки свідчать, що вже у період трипільської культури використовувалися орнаментальні мотиви, подібні до сучасних вишивок. Протягом віків вишивка перетворилася на культурний код, де кожен регіон України виробив свої унікальні символи, техніки та стилі. Наприклад, подільська вишивка відзначається геометричними орнаментами, які символізують зв'язок із землею, а полтавські зразки демонструють багаті рослинні мотиви, які символізують життя та родючість.

Українська вишивка відіграє важливу роль у формуванні та трансформації культурних цінностей і процесів. Одним із прикладів є її значення в національно-визвольних рухах, особливо у XIX—XX століттях. У період боротьби за незалежність України, вишиванка стала символом національного спротиву, наголошуючи на зв'язку з предками та традиціями. Відомо, що під час репресій радянського періоду, носіння вишиванки іноді прирівнювалося до політичного акту.

Вишивка, будучи не лише декоративно-прикладним мистецтвом, а й потужним засобом збереження культурної пам'яті, сьогодні переживає новий етап розвитку. Вона активно інтегрується в сучасний дизайн, моду, образотворче мистецтво, стаючи джерелом натхнення для нових творчих інтерпретацій та переосмислень.

Сучасні культуротворчі процеси також активно використовують вишивку як інструмент для збереження та трансформації національної ідентичності. Як зазначає культуролог І. Бондаренко, вишивка виступає як елемент "живої традиції", яка відроджується через нові форми сучасного мистецтва, моди та дизайну. У постіндустріальному суспільстві, де зростає інтерес до етнічного та автентичного, українська вишивка стала джерелом натхнення для дизайнерів і митців, що сприяє її подальшому поширенню та переосмисленню у глобальному контексті.

Стан наукової розробки проблеми. Дослідженню української вишивки присвячені праці багатьох науковців, зокрема: Т. Кара-Васильєвої, Р. Захарчук-Чугай, О. Косміної (історія та розвиток народної вишивки), М. Селівачова (символіка орнаментів), Л. Булгакової-Ситник (регіональні особливості вишивки). Проте феномен української вишивки в контексті сучасних культуротворчих процесів потребує більш глибокого та системного вивчення.

Мета дослідження полягає у комплексному аналізі феномену української вишивки як складової культуротворчих процесів від традиційних форм до сучасних інтерпретацій.

Завдання дослідження:

- дослідити історичні витоки та еволюцію української вишивки;
- проаналізувати роль вишивки у формуванні національної ідентичності;
- охарактеризувати регіональні особливості української вишивки;
- розглянути трансформацію традиційної вишивки в сучасному мистецтві та дизайні;
- визначити особливості синтезу вишивки з іншими видами мистецтва.

Об'єкт дослідження – українська вишивка як культурний феномен.

Предмет дослідження – особливості трансформації та функціонування української вишивки в сучасних культуротворчих процесах.

Методи дослідження базуються на комплексному підході та включають:

- історичний метод (для вивчення еволюції вишивки);
- компаративний аналіз (для порівняння регіональних особливостей);

- культурологічний підхід (для розуміння місця вишивки в культурному контексті);

- мистецтвознавчий аналіз (для дослідження художніх особливостей).

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному аналізі української вишивки як динамічного культурного феномену, що активно трансформується та набуває нових форм у сучасному мистецькому просторі.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості їх використання у подальших наукових дослідженнях, освітньому процесі, музейній справі та практичній діяльності дизайнерів і художників.

Апробація результатів дослідження здійснювалася шляхом участі у VIII Всеукраїнській науковій конференції молодих вчених, аспірантів та магістрантів «Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір» 7 листопада 2024 року.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 106 сторінок.

Розділ 1. Історичний контекст розвитку української вишивки

1.1. Витоки народної вишивки в українській культурі.

Вишивка є важливим елементом української народної культури, що відображає не лише естетичні, але й глибокі символічні, соціальні та історичні аспекти життя українського народу. Протягом століть вишивка стала не тільки мистецьким вираженням, але й способом збереження культурної ідентичності, традицій та обрядів. Вона здобула популярність завдяки своїй здатності відображати як локальні, так і загальнонаціональні особливості, що робить вишивку невід'ємною частиною українського культурного спадку.

Вишивка в Україні виникла в умовах багатогранної культурної традиції, яка охоплює різноманітні техніки, узори та стилі, пов'язані з регіональними особливостями та історичним контекстом. Кожен елемент вишивки має своє значення, що закріплюється в пам'яті народу через покоління. Отже, розуміння витоків народної вишивки є надзвичайно важливим для глибшого усвідомлення української культурної ідентичності [55, с. 34].

Вишивка відіграє ключову роль в українській культурі, адже вона є одним із найбільш виразних символів національної ідентичності. Це мистецтво не лише прикрашає одяг та побутові речі, але й виявляє глибокі духовні та культурні зв'язки між людьми, природою та надприродними силами. Кожен узор вишивки є носієм певних символів, які відображають вірування, традиції та історію українського народу.

Вишивка часто виконує функцію оберегу, захищаючи від злих сил та недоброго ока. Символіка вишиванок може містити знаки родючості, здоров'я, добробуту, а також мотиви, пов'язані з природою, тваринами та рослинами. Таким чином, вишивка в українській культурі стає не лише естетичним елементом, але й важливим засобом передачі культурних цінностей, що надає їй особливого значення у формуванні ідентичності та світогляду народу.

Народну вишивку С. Г. Нечипоренко визначає як мистецтво декоративного шиття, що виконується вручну на тканині з використанням різноманітних

технік і стилів. Це поняття охоплює широкий спектр вишивальних технік, які можуть варіюватися залежно від регіону, матеріалів, стилю, а також історичного та соціального контексту. Народна вишивка є частиною народного мистецтва, яке передається з покоління в покоління, відбиваючи унікальні традиції та звичаї конкретного народу [44, с. 13].

В Україні народна вишивка характеризується багатогранністю узорів, які можуть бути як геометричними, так і рослинними, з елементами фольклору та міфології. Вишивка може виконуватися на одязі, побутових предметах, а також використовуватися в обрядовій практиці. Важливо зазначити, що кожен регіон України має свої особливості вишивки, які можуть відрізнятися не лише технікою виконання, але й кольоровою гамою, що додає багатства та різноманітності українській культурі.

Вишивка в Україні має глибокі історичні корені, що сягають часів прадавніх культур, коли люди почали використовувати тканини не лише для захисту тіла, а й для вираження своїх естетичних, релігійних та соціальних потреб. З часом вишивка стала важливою частиною української культурної традиції, відображаючи специфіку національної ідентичності, духовності та повсякденного життя.

А.Я. Кульчицька зазначає, що дослідження археологічних знахідок свідчать про те, що мистецтво вишивання було відоме ще в трипільській культурі (близько 4500–3000 років до нашої ери). У стародавніх поселеннях на території сучасної України знаходять тканини з вишивкою, що вказує на ранні спроби прикрашати одяг. Вишивка використовувалася для оформлення святкового та обрядового одягу, а також для виготовлення оберегів, які мали захищати від злих духів. Археологічні дослідження скіфських курганів підтверджують факт використання вишивки для прикрашання одягу, що є вагомим свідченням її існування в той період. Одним з непрямих прикладів цього є знахідки, такі як золота пектораль (з Товстої могили, IV ст. до н.е.), срібна ваза (з Чортomla, IV ст. до н.е.), а також чаша (з Гайманової могили, IV ст. до н.е.) [33, с. 21].

Сарматський одяг, особливо вбрання заможних жінок, також прикрашався вишивкою. Наприклад, розкопки курганів Сватова Лучка та Соколової могили (I ст. до н.е.) вказують на наявність вишивки. Особливо важлива знахідка із Соколової могили, яка демонструє високий рівень майстерності у вишиванні золотом за допомогою техніки «в прикріп» і пряденого золота. Ця знахідка є не тільки однією з найстаріших, але й свідченням довготривалої еволюції вишивального мистецтва [33, с. 22].

За словами доктора мистецтвознавства Т. Кара-Васильєвої, вишивка як мистецький напрямок розвивалася ще в дохристиянські часи, що підтверджує Мартинівський скарб (VI ст. н.е.). Як стверджує дослідниця, саме тоді з'явилися стилістичні особливості шиття та символи, що відображали сили природи і космологічні уявлення про світобудову. Ці образи надовго закріпилися у вишивці та інших формах мистецтва, зберігаючи спогади про язичницькі вірування. Вишивка на одязі мала захисне значення та виконувала роль оберега, де магичні орнаменти розміщувалися на конкретних частинах одягу, таких як шия, груди чи поділ [27, с. 34].

На думку Л. Ковтун, еволюція вишивки пов'язана з розвитком художнього сприйняття світу та осмисленням краси природи. Наукові праці свідчать, що вишиті рушники використовувалися не лише для побутових потреб, але й у магичних обрядах: їх вішали на дерева, клали на вівтарі та слугували для прикрашання молитовників, об'єднуючи естетичні та магичні функції [29, с. 90].

Про поширення вишивки на території сучасної України свідчать не лише археологічні знахідки, але й літописні згадки, записи мандрівників та поховання X–XI століть. У той час були відомі начільні пов'язки, стрічки, комірці, пояси, плащі, прикрашені золотими нитками на шовковій тканині. Період X–XIII століть став ключовим етапом у формуванні унікальної традиції декоративного мистецтва в Галичині, де вишивкою оздоблювали інтер'єрні, обрядові та побутові речі як у княжому, так і в міщанському та сільському побуті. На підтвердження цього факту свідчать численні іконописні твори, книжкова мініатюра, а також фольклорні й етнографічні дослідження [2, с. 14].

О.Босих зазначає, що давньогалицька мистецька школа суттєво вплинула на розвиток унікальних художніх особливостей мистецтва України, закладаючи основи для подальшого еволюційного розвитку української культури. Її вплив простежується протягом століть, надихаючи митців на творчі здобутки та любов до краси. Прийняття християнства Київською Руссю дало потужний поштовх для розвитку літургійного шитва — вишивання золотом і сріблом тканин для прикраси храмів та літургійного одягу. Візантійська система декоративного оформлення богослужінь була адаптована та творчо інтерпретована нашими предками, які поєднали її з місцевими народними традиціями, язичницькими уявленнями про красу та багатовіковими навичками вишивального мистецтва [6, с. 37].

Пам'ятки цього періоду відзначаються підвищеною декоративністю та змістовною глибиною. Саме тоді виникли перші майстерні золотошвейництва, що стали осередками професійного розвитку літургійного шитва. Майстри використовували металеві нитки — золоту та срібну — для вишивання на щільних шовкових тканинах. Основною технікою було «в прокол», однак також застосовували «шов по формі» зі скісними стібками та «шов в ялиночку», що використовувався для створення вузьких стрічкових мотивів.

Наприкінці XII та на початку XIII століття у вишивці почали використовувати техніку «в прикріп», за якою золоті або срібні нитки настиляли рівними стібками й закріплювали на тканині. Однією з небагатьох пам'яток цього періоду (900–1100 років) є складний ромбовий орнамент з розетками на кінцях ромбів, виконаний у круглих обрамленнях. Цей витвір, знайдений на Тернопільщині, створений за допомогою техніки «в прикріп» [6, с. 40].

Шедевром давньоруського гаптування є фрагменти епитрахилі із зображенням Оранти з ангелами, що збереглися в Софії Київській (XII ст.). Ця робота свідчить про високий рівень професіоналізму місцевих майстрів у художній інтерпретації іконопису. Використання техніки гаптування призвело до виникнення звичаю виставляти у храмах дорогоцінний одяг на свята, а також

прикрашати храми вишитими тканинами. Князі часто дарували дорогоцінний вишитий одяг церквам як пам'ять або на зберігання. Літописи та археологічні пам'ятки свідчать, що вишивання золотом і сріблом високо цінувалося.

Серед визначних творів гаптування кінця XV століття варто відзначити Золочівський фелон, який зберігається в церкві Святого Миколая (м. Золочів, Львівська область). Цей твір вражає своєю художньо-стилістичною майстерністю та вмінням передати сюжет за допомогою техніки гаптування. Особливу увагу також привертає унікальна плащаниця із села Жиравка (церква Архангела Михаїла), яка відзначається як своїми художніми, так і технологічними характеристиками. Найдавнішою плащаницею є робота Зосима Прокоповича з Успенської церкви Києво-Печерської Лаври (1655 р.), на якій з великою майстерністю виконано зображення тіла Ісуса Христа кольоровим шовком за технікою «шов по формі», що свідчить про синтез гаптування та шовкової вишивки [9, с. 6].

У вишивальному мистецтві цього періоду розвиваються такі техніки золотошвейництва, як «у прокол», «у прикріп» та «за картою». Для цих прийомів використовували сухозлітку — тонку металеву нитку із золота або срібла, яку виготовляли місцеві ювеліри, зокрема відомі майстри зі Львова. Окрім сухозлітки, використовували золоті нитки або прядене золото (срібло) — лляну чи шовкову нитку, щільно обкручену тонкою золотою або срібною стрічкою.

Друга половина XVII століття відзначається значним піднесенням у сферах освіти, культури та мистецтва. У цей час на передній план українського суспільства виходить козацька старшина, яка не лише утверджує свою політичну владу, але й активно сприяє розвитку культури через будівництво світських і церковних споруд. Одним із найвагоміших явищ національної культури періоду Козаччини стало заснування монастирів козацькою старшиною. Ця підтримка сприяла розквіту монастирського життя та перетворенню монастирів на центри вишивального мистецтва і гаптування. Вишивальне мистецтво, що розвивалося в монастирях, демонструвало високий

рівень професіоналізму як у художньому, так і в технічному виконанні, який утвердився у вишивці від XV до XVII століття [9, с. 10].

Церковні речі, що використовувалися під час Святої Літургії, ставали основними об'єктами золотошвейного мистецтва. Серед них: ікони, напрестольні шати, воздухи, катапетасми, плащаниці — кожен з цих предметів мав своє особливе місце у храмі та визначену роль у символічній структурі богослужінь. У другій половині XVII століття в золотошвейництві з'являється нова техніка шиття «за настилом», яка надавала гаптуванню рельєфної виразності. Ця техніка є варіантом шиття «в прикріп» і відзначається використанням панцирного шиття та різних способів закріплення металевих ниток, які утворювали складні візерунки, такі як зигзаги, кривулі та ромби.

Поряд із літургійним гаптуванням активно розвивалася вишивка, призначена для одягу та інтер'єру. Як зазначає Л.Т. Кравчук, до наших днів не збереглися жодні пам'ятки української народної вишивки XVI століття. Однак з тогочасного церковного живопису, зокрема з ікон, можна отримати уявлення про узорі народних тканин та вишивок, зокрема про уставки сорочок, манжети, передники, очіпки, які прикрашалися вишивкою. Ці узорі мають подібність до вишивок народного одягу XIX століття у тих самих регіонах, що свідчить про поширення вишивки в побуті того часу. Найстарішою датованою пам'яткою народної вишивки є фрагмент рушника 1673 року, виконаний на високому технічному рівні [25, с. 34].

Вишивки періоду XII–XVIII століть виконувалися на домотканих і мануфактурних тканинах, а також на шкірі. Для цього використовували найпоширеніші матеріали, такі як ручнопрядні лляні, конопляні та вовняні нитки природного кольору, а також відбілені або пофарбовані природними барвниками. Починаючи з середини XII століття, вишивальниці також почали використовувати привізні матеріали, зокрема бавовняні, шовкові та металеві нитки. Одним із найбільш знакових творів XVIII століття є скатертина, вишита бавовняною ниткою технікою дрібного хрестика. Золотом, сріблом і шовком оздоблювалися елементи як жіночого, так і чоловічого одягу. Особливу увагу

приділяли вишиванню жіночого вбрання з дорогих тканин, яке відзначалося високою майстерністю виконання.

Цікавими зразками вишивки є шапки гетьманів Богдана Хмельницького та Данила Апостола, які прикрашені рослинними орнаментами й виконані технікою гладі. Хоча інформація про народну вишивку XV–XVII століть є обмеженою, відомі дані свідчать про її поширення на всій території України. Особливе значення мала вишивка в оздобленні одягу козацької старшини та предметів побуту. Козаки замовляли вишиті речі для демонстрації своєї могутності й багатства. Серед таких виробів були скатертини, килими, покривала, а також кінське спорядження, зокрема парадні сідла та попони [25, с. 36].

Вишивальні вироби також мали значення для церковних храмів і монастирів, де вони виступали коштовними дарами. За словами дослідниці Т. Кара-Васильєвої, українське гаптування базувалося на міцних фольклорних традиціях і відображало усталені морально-етичні ідеали краси.

Наприкінці XVII століття в українському шитві набув поширення бароковий стиль, що прийшов з Європи і гармонійно поєднався з народними тенденціями до підвищеної декоративності та емоційної наснаженості. Це сприяло формуванню яскраво вираженого національного стилю — українського бароко. Вперше цей стиль був застосований у вишивці П'ятницького монастиря на Чернігівщині. У XVIII столітті активно розвивалися техніки гаптування сріблом, золотом і кольоровим шовком, серед яких особливу популярність набули «за настилом», «за картою» та «по мотузці». Водночас занепадала техніка «в прикріп», яка раніше була домінуючою.

Важливу роль в утвердженні стилю бароко відіграв Києво-Фролівський жіночий монастир. Історія українського вишивального мистецтва зберегла імена видатних гаптувальниць, які створювали шедеври на коштовних тканинах. Однією з найвідоміших майстринь була ігуменя Олена, яка очолювала Києво-Фролівський монастир у 1749-1754 роках. Її роботи, зокрема катапетасма для Успенської церкви Києво-Печерської Лаври (1756 р.), фелони

«Собор Архістратиґа Михаїла» та «Таємна вечеря» (1748 р.), а також плащаниця для Михайлівського Золотоверхого монастиря, вважаються видатними творами гаптувального мистецтва. У покрові «Собор Архістратиґа Михаїла» Олена вперше застосувала прийом вишивання сканим золотом, додаючи до золотої нитки кольоровий шовк, що створювало гармонійну палітру вишивки [25, с. 37].

Золотошвейні вироби того часу славилися технічною досконалістю, проте нововведення в літургійному шитві, такі як малювання деталей обличчя і тіла, прикрашання вишитих речей блискітками та напівдорогоцінним камінням, спричинили занепад цього мистецтва в XVIII–XIX століттях.

У процесі історичного та культурного розвитку України народна вишивка поступово розвивалася, і хоча матеріальні свідчення цього процесу дійшли до нас переважно з 80-90-х років XIX століття, цей вид мистецтва грав важливу роль у побуті та культурі українців. З кінця XIX та початку XX століття збереглася значна кількість вишивальних пам'яток, які свідчать про високий художній і технічний рівень розвитку народної вишивки. Вишивка шовком була популярною серед заможних верств населення і використовувалася як в одязі, так і в побуті. Незважаючи на розкішність матеріалів, на художнє оформлення впливав народний ідеал краси, який був тісно пов'язаний із навколишньою природою. Вишивки шовком перегукувалися з простішими вишивками заплоччю на полотняних рушниках і скатертинах [25, с. 38].

Як зазначає дослідниця Р. В. Захарчук-Чугай, XIX століття стало важливим етапом у розвитку української народної вишивки. З цього часу до нас дійшла більша кількість датованих пам'яток, а сама вишивка стала масовим явищем, поширившись як один із головних видів народного декоративного мистецтва. Вишивали практично в кожному селі, а в міських умовах цей вид рукоділля був популярний серед дворян, купців і міщан, а також в монастирських майстернях, де мистецтво вишивання підтримувалося й розвивалося [22, с. 22].

У 1870-х роках прогресивні діячі звернули увагу на високу художню цінність українських народних вишивок. Кожен регіон України розробив власні

унікальні орнаментальні мотиви, композиції, колірні рішення та специфічні техніки вишивання. Ці особливості стали віддзеркаленням сприйняття навколишнього світу майстринями, які через свою працю матеріалізували свої знання, спостереження за природою та реалії побутового життя.

Звідси походять і назви технік вишивання, такі як "вперед голку", "позаігліно", "солов'їні вічка", "курячий брід", "товмацька зірка", "ключка", "черв'ячок", "просо", "клітка", "кучерявий шов", "кочелистий шов", "хрестик", "довбанка", "виколювання", "вирізування", "обкрутка", "прутик", "ланцюжок" тощо.

Е. Литвінець вказує на те, що великі вишивальні майстерні, такі як у Григорівці (Київщина), Качанівці (Чернігівщина), Клембівці (Вінниччина), активно створювали вироби, зокрема скатертини, рушники, наволочки та одяг. Хоча на роботу вишивальниць часто впливали смаки замовників, класичні зразки, що формувалися в домашніх умовах, залишалися в пріоритеті [35, с. 55].

У ХІХ столітті вишивка почала активно перетворюватися на ремесло і промисел. З'явився міський промисел вишивки бісером (пацьорками) та тамбурною технікою в таких містах, як Косів, Вижниця, Чернівці, Охтирка, Пирятин. Цей напрямок був орієнтований на відносно вузьке коло споживачів, але глибоко вкорінений у місцеві традиції. Творча ініціатива майстринь відіграла значну роль у якості цих виробів [56, с. 221].

У працях таких науковців, як І. Гургула, Р. Захарчук-Чугай, Т. Кара-Васильєва, А. Чорноморець та Л. Ковтун, простежується еволюція художньо-виражальних засобів українського вишивального мистецтва. Вони детально описують локальні художні особливості, типи народних узорів, а також частково розглядають технічні особливості вишивки в регіонах, таких як Волинь, Рівненщина, Київщина, Чернігівщина, Полтавщина, Дніпропетровщина, Східне і Західне Поділля, Галичина, Бойківщина, Гуцульщина та Буковина. Окремо аналізуються осередки вишивального мистецтва в цих регіонах.

Л. Кравчук, досліджуючи розвиток вишивки XIX — початку XX століття, робить висновок, що, незважаючи на зусилля прогресивних кіл щодо збереження та відродження традицій народного вишивання, фабричне виробництво з його міщанським безсмаком і антихудожніми впливами негативно позначилося на розвитку цього мистецтва [29].

У XX столітті вишивка стала одним із найпоширеніших видів декоративного мистецтва в Україні. У таких відомих осередках народного мистецтва, як Київщина, Чернігівщина, Полтавщина та Поділля, були організовані кооперативні майстерні, які стали першими масовими школами вишивання.

Проте колективізація, голодомор 1932-1933 років, а також воєнний період і важкі повоєнні роки, особливо в західних областях України, призвели до значного занепаду вишивального мистецтва. Ці катастрофічні події мали руйнівний вплив на розвиток традиційної культури, зокрема вишивки, зменшивши кількість майстринь і скоротивши можливості для відродження цього виду мистецтва.

О.Косміна також говорить про те, що протягом тисячоліть на території України існували різні культури, кожна з яких мала свої унікальні символи. Ці символи стародавні люди зображали на культових і побутових предметах, і вони також знаходили відображення у вишивках, якими прикрашали вироби з полотна, включно з одягом. З плином часу справжнє значення багатьох стародавніх символів було забуто, але традиція використання цих знаків для створення візерунків збереглася. Сьогодні відомі й активно використовуються багато з цих орнаментів, які можна умовно поділити на давні геометричні, а також пізніші рослинні та зооморфні візерунки [30, с. 15].

Н.Лашко пише про те, що геометричні орнаменти виникли ще в глибоку давнину, коли не існувало живопису в сучасному розумінні. Для зображення бажаного використовували спеціальні знаки — лінії, зигзаги, хрести, ромби, кола, трикутники та інші форми. Стародавні люди добре розуміли їх значення,

хоча в наш час лише наукові гіпотези допомагають припускати їхнє символічне наповнення [34, с. 180].

Народні майстрині зберігають ці геометричні символи, передаючи їх через свої вишивки з покоління в покоління. Вони створюють з них народні мотиви, які отримують влучні назви, що описують їхній зовнішній вигляд: «гребінчики», «кучері», «кудрявці», «баранячі роги» тощо. Деякі мотиви, такі як «безконечник» або «кривулька», мають своє коріння в трипільській культурі. Існують також перехідні візерунки між геометричними і рослинними мотивами, такі як зірочки та розетки, які нагадують сонце з променями. Один із найбільш стародавніх символів — «дерево життя» — у сучасній вишивці зазвичай зображується у вигляді стилізованих гілок із листям, що підкреслює його значення як символу родючості та безперервності життя [34, с. 181].

Щоб передати красу та чарівність природи у вишивці, українські майстрині використовують рослинні мотиви, відтворюючи реальні форми і кольори навколишніх рослин. З часом утворилися традиції зображення найбільш улюблених рослин, таких як троянда, мак, калина, виноград і дуб. Цим рослинам надаються певні символічні властивості, які перетворюють їх на символи різних аспектів життя, таких як любов, молодість, сила та життєрадісність. Орнаменти, що складаються з цих рослин, наділяють власника вишитого виробу позитивними якостями, а також забезпечують захист від негативних природних впливів [37, с. 63].

Зооморфні орнаменти складаються з зображень тварин (таких як кінь, жаба, риба), птахів (павич, півень, голуб, сова) і комах (метелик, бджола, павук, жуки). Часто у вишивках фігурують зображення окремих частин тіла тварин, які, на думку майстрині, є важливими для передачі певного символічного змісту. Наприклад, це можуть бути очі вола, вовчі або заячі зуби, баранячі роги, риб'яча луска. Зооморфні мотиви зображуються вільно, відповідно до бачення майстрині, але при цьому зберігається традиційна композиція орнаменту [36, с. 9].

О.Косач-Кривинюк зазначає, що протягом своєї історії українська вишивка була розвинута народними майстринями, які створили близько ста різних технік вишивання. Ці техніки визначають особливості вишивки, надаючи їй оригінальність і самобутність. У кожному регіоні України майстрині віддають перевагу певним технікам, характерним для своєї місцевості, що дозволяє впізнавати регіональну приналежність вишиванок і рушників, виготовлених у різних частинах країни.

Вишивка відігравала важливу роль у прикрашанні одягу, побутових та культових предметів. Особливе значення в українській народній культурі мають рушники. Вони слугують оберегами та талісманами для сім'ї, роду і дому. З давніх часів рушники супроводжували численні звичаї та обряди, на які накладалися спеціальні вишиті орнаменти, що несуть символіку важливих подій. Рушниками прикрашають ікони, на них тримають хліб під час зустрічі гостей, а також використовують у весільних обрядах і при народженні дітей. Спеціально вишитими рушниками проводжають людей в останню путь. Таким чином, рушники супроводжують українців на всіх етапах життя, і до них ставляться з особливою шанобою та любов'ю.

Мотиви, що використовуються у вишитих орнаментах, відображають природу, улюблені рослини та тварин, з якими люди стикаються у повсякденному житті. Вони також містять міфологічні елементи, які виникли з фантазії та культури наших предків. В давнину існували різноманітні культури, кожен з яких мав свою символіку, яка дійшла до нас у вигляді особливих знаків, що продовжують використовуватися у вишивках українців.

1.2. Вплив української вишивки на формування національної ідентичності.

Національна ідентичність є важливим елементом культурної самосвідомості кожного народу. В Україні, як і в багатьох інших країнах, вона формується під впливом історичних, культурних та соціальних факторів. Одним із найяскравіших проявів української культурної спадщини є народна вишивка, яка стала символом національної ідентичності. Вишивка не лише виконує естетичну функцію, але й має глибокий зміст, втілюючи вірування, традиції та цінності українського народу. У даному контексті важливо розглянути, як вишивка вплинула на формування національної свідомості українців, а також її роль у сучасному суспільстві.

Національна ідентичність визначається як усвідомлення людиною своєї належності до певної нації, включаючи її історію, культуру, мову, традиції та цінності. Цей процес формування ідентичності є складним і багатограним, оскільки він включає в себе як суб'єктивний, так і об'єктивний аспекти, що взаємодіють між собою. Національна ідентичність розвивається через колективний досвід, спільні переживання та традиції, які передаються з покоління в покоління. Вишивка, будучи важливим елементом народної культури, відіграє ключову роль у формуванні національної ідентичності, оскільки вона зберігає і відтворює культурні цінності, символи та традиції українського народу [61, с. 9].

Зв'язок між вишивкою та національною ідентичністю в Україні є глибоким і багатограним. Вишивка є не лише мистецтвом, а й важливим символом, що втілює ідеї, традиції та вірування українського народу. Візерунки та кольори вишивки не просто прикрашають одяг, а й мають символічне значення, яке відображає світогляд, культуру та історію нації.

У часи національного відродження в Україні вишивка стала символом боротьби за незалежність та самостійність. Вона активно використовувалася в національно-визвольних рухах, стала ознакою патріотизму та ідентичності. Сьогодні, в умовах глобалізації, вишивка залишається важливим елементом культурної спадщини, що не лише допомагає зберігати національну ідентичність, але й сприяє її відродженню. Вишивка активно використовується

в сучасному дизайні, моді та мистецтві, підкреслюючи важливість традицій у контексті сучасності.

В. Штельмах зазначає, що вишивка в Україні займає особливе місце в контексті національного відродження, особливо в XIX-XX століттях. Цей період характеризується спробами українського народу відновити свою ідентичність, культуру та мову після тривалого підпорядкування іноземним імперіям. Вишивка, як одна з форм народного мистецтва, стала важливим символом національної гордості та сприяла формуванню національної свідомості [64, с. 25].

В XIX столітті, під впливом романтизму та націоналізму, українські інтелектуали та митці почали активно досліджувати свою культуру і фольклор, відзначаючи унікальність української традиції. Це сприяло популяризації вишивки як важливого елемента української ідентичності. Вишивка почала активно використовуватися у повсякденному житті, як естетичний елемент одягу, а також у народних обрядах і святах. Наприклад, вишиті рушники стали невід'ємною частиною весільних обрядів, символізуючи добробут, родючість і добру долю молодят.

У XX столітті, в умовах національного відродження, вишивка отримала нове дихання завдяки діяльності таких видатних особистостей, як Леся Українка, Іван Франко, Олена Пчілка та багатьох інших. Вони активно популяризували українські традиції, зокрема вишивку, у своїх творах та публіцистичних статтях. Леся Українка, наприклад, у своїх поезіях часто зверталася до образів українського фольклору, підкреслюючи важливість народної творчості в житті українського народу. Крім того, вишивка стала важливою частиною художнього руху "Молодняк", який об'єднував українських митців, що прагнули відродити національні традиції через мистецтво. Вишивальниці, такі як Ганна Гуменюк, сприяли розвитку вишивального мистецтва, створюючи нові візерунки та техніки, що поєднували традиційні елементи з сучасними тенденціями.

У 1920-1930-х роках вишивка також використовувалася для популяризації ідеї національної самосвідомості серед українців у контексті політичних змін. Відомо, що вишиті речі стали частиною національних свят, демонструючи культурну спадщину та привертаючи увагу до української культури. Так, вишивка активно використовувалася під час святкувань та демонстрацій на підтримку української незалежності.

Дослідження, проведені українськими мистецтвознавцями, такими як Г.Гринь, підкреслюють, що вишивка слугувала не лише естетичним вираженням, а й інструментом соціальної та культурної мобілізації, спонукаючи українців до активних дій у сфері збереження своєї культурної спадщини [18, с. 48].

Вишивка є важливим елементом української культури, що містить у собі багатогранну символіку, яка відображає вірування, традиції, а також соціальні і культурні цінності народу. Кожен візерунок, узор і колір у вишивці мають своє значення і використовуються для передачі певних ідей, емоцій та побажань. Через вишивку українці не лише прикрашають свій одяг, а й виражають свою ідентичність, показуючи зв'язок з історією та культурою.

В українській вишивці існує безліч символів та візерунків, які можуть мати різне значення залежно від контексту та регіону. Наприклад, одні з найпоширеніших символів — це хрест, який символізує життя, вічність і безсмертя. Інші популярні мотиви включають квіти, дерева, птахів і геометричні візерунки.

- Квіти: часто символізують весну, відродження та родючість. Наприклад, вишиті маки можуть вказувати на пам'ять про загиблих, в той час як ромашки є символом чистоти та невинності.

- Птиці: у вишивці птахи, такі як ластівки або журавлі, символізують свободу, щастя і надію. Вони часто асоціюються з подорожами, змінами і новим початком.

• Геометричні візерунки: квадрати, ромби і трикутники часто використовуються для створення складних орнаментів, які можуть мати магічне значення, захищаючи від злих духів [17, с. 68].

Кольорова палітра в українській вишивці також має значення, і кольори, які використовуються, несуть в собі глибокий символізм. Основними кольорами вишивки є червоний, чорний, білий, жовтий і зелений.

• Червоний: символізує любов, життя, родючість та силу. Це один із найважливіших кольорів в українській вишивці.

• Чорний: асоціюється з землею, вічністю і трауром. Чорний колір часто використовується для створення контрасту з яскравими кольорами.

• Білий: символ чистоти, невинності та світла. Білий колір часто вживається у поєднанні з іншими кольорами для створення вишуканих візерунків.

• Жовтий: уособлює сонце, тепло і достаток. Він може бути використаний для підкреслення оптимізму і радості.

• Зелений: символізує природу, життя і гармонію. Зелений колір часто асоціюється з весною та відродженням [17, с. 71].

Ці кольори та їх комбінації створюють вишукані композиції, які підкреслюють емоційне наповнення вишивок.

Символіка вишивки має величезний вплив на формування національної самосвідомості українців. Вишивка слугує не лише естетичним елементом, але й потужним засобом самоідентифікації. Вона активно використовується для вираження національних почуттів, протесту проти асиміляції та окупації, а також для відродження національних традицій.

У ХХ столітті, під час боротьби за незалежність, вишивка стала символом національної гордості. Під час важливих історичних подій, таких як Українська революція 1917 року або події на Майдані, вишиванки носилися як символ єдності та боротьби за свободу. Сучасні українці продовжують використовувати вишивку як виразник своєї ідентичності на міжнародних подіях, підкреслюючи свою приналежність до української культури.

Вишивка в українській культурі є не лише формою мистецтва, але й потужним засобом соціального та політичного висловлення. Протягом історії, особливо в умовах асиміляції та окупації, вишивка слугувала символом спротиву, національної гідності та прагнення до збереження культурної ідентичності. Цей аспект вишивального мистецтва є важливим для розуміння його ролі у формуванні національної свідомості та боротьбі за автономію.

Протягом різних історичних періодів, коли українці піддавалися впливу іноземних держав, вишивка ставала важливим символом опору асиміляційним процесам. Зокрема, у часи, коли Україні загрожувала польська, австрійська чи російська асиміляція, вишивка виконувала роль носія національних традицій і цінностей. Українські вишивальниці, використовуючи традиційні узори та кольори, намагалися зберегти свою культурну ідентичність, незважаючи на зовнішні впливи. Наприклад, вишивка стала способом вираження національної самосвідомості під час розподілу українських земель у XVIII—XIX століттях. Вишивані рушники, сорочки та інші елементи одягу використовувалися як обереги, які містили символіку українського народу та його історію. Використання традиційних візерунків стало свідченням опору асиміляційним тенденціям, а також збереженням культурних коренів [25, с. 278].

У XX столітті, в умовах окупації та тоталітарних режимів, вишивка набула ще більшого значення як форма протесту. Українці використовували вишивку як спосіб збереження своєї культури та ідентичності під час сталінських репресій та голодомору. Вишиванки стали символом опору, а також проявом протесту проти уніфікації та знищення українських традицій.

У 1930-х роках, коли на українському селі панувала політика насильницької колективізації, вишивка виконувалася в умовах таємниці та репресій. Багато вишивальниць, зберігаючи традиції, створювали вишивки з символами, які мали потаємне значення. Ці символи, такі як хрест або квітка, слугували оберегами для родин, надаючи надію на відродження і збереження культури в умовах жорстоких репресій [25, с. 301].

У сучасному українському суспільстві вишивка продовжує бути важливим символом протесту. Під час подій Євромайдану у 2013-2014 роках вишиванки стали символом національного єднання та боротьби за свободу. Учасники протестів носили вишиті сорочки, що вказувало на їхню приналежність до української культури та їхнє прагнення до автономії та демократії.

Сьогодні вишивка стала не лише елементом моди, а й символом національної гідності. Наприклад, під час військових конфліктів в Україні, вишивка використовується для створення патріотичної символіки на форменому одязі, що підкреслює дух опору та підтримку незалежності.

Сучасна українська вишивка переживає період відновлення та інновацій, поєднуючи традиційні елементи з сучасними мистецькими течіями. У відповідь на глобалізацію та швидкі зміни в культурному середовищі, українські майстри та художники активно досліджують нові форми самовираження, при цьому зберігаючи ідентичність та цінності, які були закладені в традиціях вишивки. Сьогодні вишивка стає не лише частиною повсякденного життя, а й важливим елементом сучасної культури, що активно вписується у світ моди та мистецтва.

Сучасні мистецькі течії, такі як постмодернізм, інтермедіальність та концептуальне мистецтво, справили істотний вплив на українську вишивку. Вишивка, яка традиційно сприймалася як суто декоративний елемент, тепер розглядається в контексті сучасного мистецтва, де художники експериментують з формою, матеріалами та техніками.

Наприклад, відомі українські митці, такі як Олександр Ройтбурд та Ілля Чічкан, використовують елементи вишивки у своїх роботах, поєднуючи їх із сучасними графічними технологіями. Це дозволяє створювати нові візуальні наративи, які відображають культурну спадщину в новому світлі. Завдяки цьому, вишивка стає не лише частиною побуту, а й предметом художньої експертизи.

Відродження традиційної вишивки в сучасному дизайні та моді стало важливим аспектом культурного відновлення в Україні. Бренди та дизайнери, такі як Ksenia Schneider, Vita Kin та інші, активно інтегрують вишивку в свої

колекції, створюючи унікальні одягові вироби, які відображають українські традиції.

Такі дизайнерські рішення часто поєднують елементи народного стилю з сучасними трендами, роблячи вишиванку актуальною для молодого покоління. Це не лише підвищує інтерес до вишивки, але й сприяє її популяризації на міжнародній арені, що дозволяє українській культурі займати важливе місце в глобальному контексті.

Вишивка також активно присутня на культурних заходах та фестивалях, які відзначають українську культуру та традиції. Такі події, як "ВишиванкаFest", "Київський вишиванковий фестиваль" та "Слов'янська вишивка", сприяють популяризації вишивки та її значення у сучасному суспільстві. Вони не лише об'єднують митців, дизайнерів та майстрів вишивки, але й залучають широку аудиторію, що дозволяє формувати національну самосвідомість.

Під час таких фестивалів влаштовуються майстер-класи, виставки, покази мод, на яких вишивка демонструється в нових інтерпретаціях. Ці заходи надають можливість молодим поколінням ознайомитися з традиціями та навчитися технікам вишивки, забезпечуючи їх збереження на майбутнє.

Вишивка є важливим компонентом української культурної спадщини, що відображає багатий історичний і соціальний контекст народу. Це мистецтво передається з покоління в покоління, зберігаючи в собі традиції, символіку та світогляд українців. Вишивка не лише прикрашає одяг, а й виконує функцію оберегу, виступаючи як носій духовних цінностей та національних символів. Вона відображає зв'язок між минулим і сучасністю, слугуючи важливим елементом у формуванні культурної ідентичності українців.

У 2013 році українська вишивка була офіційно визнана ЮНЕСКО як об'єкт нематеріальної культурної спадщини, що стало значним досягненням для України. Це визнання підтвердило не лише художню цінність вишивки, але й її важливість у контексті культурної самосвідомості та ідентичності українського народу. Статус об'єкта нематеріальної культурної спадщини сприяє

підвищенню уваги до вишивки, її традицій та технік, що допомагає зберігати їх для майбутніх поколінь.

Визнання ЮНЕСКО відкриває нові можливості для розвитку вишивки, адже дозволяє залучати ресурси для досліджень, навчання та популяризації цього мистецтва. Багато організацій та культурних установ розпочали активну діяльність, спрямовану на поширення знань про українську вишивку як важливу частину світової культурної спадщини.

Визнання української вишивки ЮНЕСКО сприяло її популяризації не лише в Україні, а й за її межами. Культурні обміни, виставки, фестивалі та майстер-класи, присвячені вишивці, стали популярними в Україні та за кордоном. Зокрема, українські митці і майстри вишивки почали брати участь у міжнародних конкурсах та виставках, де вишивка отримує визнання як мистецький жанр, що поєднує традиційні та сучасні елементи.

Крім того, вишивка почала активно використовуватися в сучасному дизайні, моді та рекламі. Бренди та дизайнери адаптують традиційні узори до нових контекстів, що підвищує інтерес до української вишивки в міжнародному середовищі. Це сприяє формуванню позитивного іміджу України як країни з багатою культурною спадщиною.

Вишивка є важливою складовою частиною української культурної спадщини, що має глибоке історичне та соціальне значення. Її визнання як об'єкта нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО підтверджує цінність вишивки не лише для України, а й для світової культури. Це визнання стало важливим кроком у популяризації вишивки, що сприяє її розвитку та збереженню традицій.

Значення вишивки у формуванні національної ідентичності важко переоцінити. Вона виступає символом національної гідності, зв'язку між поколіннями та збереженням культурних традицій. Вишивка не лише є частиною побуту, а й сприяє усвідомленню українцями своїх коренів та історії.

Висновки до розділу 1

Витоки народної вишивки в українській культурі та її вплив на формування національної ідентичності мають глибокі історичні корені та багатоаспектний характер розвитку.

Витоки народної вишивки в українській культурі розкриваються через історичну ретроспективу її становлення та розвитку. Археологічні знахідки свідчать про існування вишивки на теренах України ще за часів трипільської культури, де знайдено залишки вишитого одягу та знарядь для вишивання. Протягом століть техніка вишивання удосконалювалася, збагачувалася новими елементами та орнаментальними мотивами.

Особливого значення набула вишивка в період Київської Русі, де вона була невід'ємною частиною як народного, так і князівського побуту. У монастирях розвивалося мистецтво гаптування золотими та срібними нитками, що засвідчують збережені артефакти того періоду. Традиційна українська вишивка увібрала в себе елементи різних історичних епох, утворивши унікальний синтез технік, орнаментів та колористичних рішень.

Вплив української вишивки на формування національної ідентичності проявляється через декілька ключових аспектів. Насамперед, вишивка виступає важливим маркером етнічної приналежності, відображаючи світогляд, естетичні уподобання та духовні цінності українського народу. Кожен регіон України має свої особливі техніки вишивання, кольорову гаму та орнаментальні мотиви, що створює багату палітру національної культурної спадщини.

Вишивка також відіграє значну роль у збереженні історичної пам'яті народу. Через орнаменти та символіку передаються давні вірування, обряди та звичаї українців. Особливого значення набула вишиванка як символ національної єдності та патріотизму в періоди національно-визвольних змагань та становлення української державності.

У сучасному контексті вишивка продовжує виконувати функцію консолідації української нації. Вона активно використовується в дизайні

сучасного одягу, інтер'єру, стає джерелом натхнення для мистецьких проєктів. День вишиванки, який відзначається щороку, перетворився на важливе загальнонаціональне свято, що сприяє усвідомленню культурної самобутності українського народу.

Таким чином, українська вишивка, маючи глибокі історичні корені, не лише зберігає своє значення як елемент традиційної культури, але й активно впливає на формування сучасної національної ідентичності, адаптуючись до нових соціокультурних умов та викликів часу.

Розділ 2. Феномен української вишивки в культуротворчих процесах

2.1. Роль вишивки в народній творчості та побуті.

Українська вишивка є одним з основних елементів національної культури, що відображає духовну глибину, традиції та історичні уявлення українського народу. Вишиті рушники, сорочки, серветки та інші предмети побуту не лише прикрашали житло, але й відігравали важливу роль у формуванні української ідентичності, зберігаючи традиції, символіку та обряди, що передавалися від покоління до покоління.

Роль вишитих рушників у побуті українців. Вишитий рушник є одним із символів української культури та віри, і його роль у щоденному та святковому побуті не можна переоцінити. Рушники використовувались на кожному етапі життя: від народження до смерті, у важливих життєвих обрядових моментах, таких як весілля, хрещення, похорони. Вони символізували благословення, очищення та захист. Особливо важливе значення вишиті рушники набували під час весільних обрядів, коли молода та її батьки обов'язково приносили рушники на свято, щоб символізувати благополуччя, добробут і родинну єдність. Вишивка на рушниках була не тільки художнім вираженням, але й певним кодом: певні візерунки мали магічне або оберігальне значення, а їх колірна гамма та композиція відображали уявлення про світ, родинні зв'язки і природні цикли (Додаток 1 рис. 1).

Вишиті сорочки як символ національної ідентичності. Вишиванка — це не просто одяг, а частина культурної спадщини, яка носить у собі потужний національний символізм. Вишиті сорочки були важливою частиною традиційного одягу, що демонструвала приналежність до певного етносу, регіону та сім'ї. Кожна вишиванка була унікальною, адже візерунки, які виконувалися на сорочках, мали свої місцеві варіації, і часто мали сакральне значення. Наприклад, червоний колір вишивки часто асоціювався з життєдайною силою, родючістю, а чорний — з магічною силою оберегу. Вишиті сорочки використовувалися не тільки в повсякденному житті, але й в

особливих обставинах — під час свят, обрядів, релігійних церемоній. Участь у святковому обряді вишитою сорочці, що була виготовлена власноруч, мала символічне значення: вона підкреслювала важливість моменти та зберігала зв'язок з традицією (Додаток 1 рис. 2).

Роль постільної білизни у традиційному побуті українців. Вишита постільна білизна є важливою частиною традиційного українського побуту, що має не лише функціональне призначення, а й глибоке символічне значення. У традиційному житті українців постільна білизна виконувала кілька ролей — від побутової до обрядової. Вишивка на постільній білизні була невід'ємною частиною свята та повсякдення і мала важливу оберегову функцію, захищаючи родину та її членів від різних негараздів, злих духів і хвороб (Додаток 1 рис. 3).

Вишиті рушники, покривала, наволочки, підковдри, простирадла і скатертини, що прикрашали постіль, були не просто елементами побутового комфорту. Вони виконували важливі культурні та обрядові функції, оскільки кожен елемент вишивки мав своє значення і був частиною ширшої системи народних уявлень про благополуччя, здоров'я, захист від злих сил та забезпечення родинної гармонії.

1. **Постільна білизна як оберег.** Вишивка на постільній білизні мала оберегову функцію. Рушники, покривала, наволочки і простирадла вважалися захисними елементами, що відганяють нечисту силу та хвороби. Часто на цих предметах вишивали символи, які мали магічну силу: хрестики, сонце, дерево життя, птахів та інші природні мотиви. Вони не лише прикрашали постіль, а й захищали родину, забезпечували її здоров'я і удачу.

2. **Роль вишитої білизни в обрядових практиках.** Вишита постільна білизна була важливою складовою частиною обрядових традицій. Особливо важливим був процес підготовки постелі до весільного обряду, коли молодята отримували постільну білизну як частину свого приданого. Ці вироби були не просто подарунками, а символами благополуччя і удачі в новому етапі їхнього життя.

У весільному обряді вишиті покривала і простирадла використовувалися для облаштування ліжка молодих, яке вважалося «оберегом» від злих духів і перешкод. Це була важлива частина підготовки до першої шлюбної ночі, яка мала забезпечити подружжя благополуччям і щастям в подальшому житті. Вишивка, нанесена на постільну білизну, символізувала новий початок життя, гармонію і удачу.

3. **Традиція приданого та вишивка як оберіг для молодої пари.** Особливе місце в житті молодої жінки займало її **посаг**, яке включало в себе різноманітні елементи побуту, зокрема постільну білизну. Придане стало не лише практичним набором для майбутнього життя, але й способом передачі родинних традицій та символів. Молоді дівчата ретельно вишивали постільну білизну, зокрема наволочки та покривала, щоб вони служили не тільки для комфортного сну, а й як обереги для створення нового родинного вогнища.

4. **Значення символів на вишитій постільній білизні.** Вишивка на постільній білизні не обмежувалася лише декоративною функцією. Символи, що використовувалися, мали глибоке значення. Наприклад, **дерево життя** на покривалах символізувало родинну єдність і благополуччя, **сонце** приносило здоров'я та захищало від злих сил, а **птахи** вказували на божественне благословення та вірність у шлюбі. Кожен орнамент або символ не лише прикрашав постіль, а й служив як охорона від темних сил і вважався захисником спокою та миру в родині.

5. **Постільна білизна в ритуалах похорону.** Вишита постільна білизна також була важливою складовою похоронного обряду. На покійників часто вишивали спеціальні рушники, якими їх обкладали, щоб забезпечити спокій і мир душі покійного. Вишивка в цьому випадку мала ритуальне значення — вона служила для того, щоб забезпечити покійного оберегами на його шляху до наступного світу. Це показує, що вишивка в традиційному українському побуті мала значення, яке виходило далеко за межі повсякденності і проникало у сферу сакрального.

Усе це засвідчує глибоке переплетення побуту, культури та релігійних уявлень у вишивці. Кожен вишитий виріб, кожен елемент візерунка мав своє місце та час у житті українців, ставши важливим елементом не тільки декоративного оформлення побуту, а й носієм культурного, обрядового та релігійного змісту. Вишивка була невід'ємною частиною духовного життя, за допомогою якої народ висловлював своє бачення світу, свої надії та мрії, передавав віру в добробут, здоров'я та процвітання.

Особливості вишивки, що вказують на соціальний статус, вік, родинний стан людини

Вишивка на українських народних виробках не лише несе естетичну та символічну цінність, але й виконує важливу соціальну функцію, відображаючи статус, вік та родинний стан людини. Через вишиті орнаменти можна було визначити, до якого соціального шару належить особа, чи є вона неодруженою або заміжною, яку роль вона відіграє у родині чи громаді. Вишивка в цьому контексті служила не лише як декоративний елемент, а й як своєрідний код, за допомогою якого можна було зрозуміти багато аспектів життя особистості.

1. Соціальний статус через вишивку

Соціальний статус людини у традиційному українському суспільстві часто відображався у вишивці, зокрема у виборі візерунків, кольорів, матеріалів та стилю виконання. Статус людини визначався не лише її матеріальним становищем, а й роллю в суспільстві, впливом у родині або громаді. Це можна прослідкувати на прикладі різних типів вишитих виробів.

1. **Вишивка у верхніх класах (дворянство, заможні селяни).** У представників вищих класів вишивка часто була надзвичайно витонченою, виконаною на дорогих тканинах — шовку, оксамиті або дорогих льняних матеріалах. Візерунки були складними, з використанням металізованих ниток, коштовних каменів або перлів. Зокрема, для одягу заможних верств характерні були вишиванки з багатими орнаментами, що вказували на статус власника. Такі вишивки мали спеціальне значення і символізували не лише багатство, а й зв'язок із елітними традиціями та культурними інституціями.

2. **Вишивка у середньому класі (селяни, ремісники).** У середньому класі вишивка відрізнялася використанням більш простих, але все ж дуже красивих орнаментів, що свідчили про певний достаток. У сільському побуті, де одяг був менш пишним, але мав свою символіку, вишивка служила не тільки для оздоби, а й виконувала практичну роль (захист від злих духів, позначення певної ролі в громаді). Вишиті рушники, серветки та сорочки у таких родинах були частими елементами святкових подій і домашнього вжитку.

3. **Вишивка у низьких верствах (бідняки).** У бідніших верствах, де матеріальні можливості були обмеженими, вишивка була більш скромною, виконувалася на доступних тканинах, таких як льон або груба бавовна. Однак навіть у таких умовах люди намагалися створювати на своїх виробках характерні для їхнього регіону орнаменти, що допомагали виокремити їхній соціальний статус серед інших.

2. Вік через вишивку

Вік людини також часто можна було визначити через особливості вишиванок і предметів побуту, пов'язаних з певними віковими етапами життя.

1. **Молодь (неодружені дівчата і хлопці).** Молоді люди часто носили вишиті сорочки з простими орнаментами або лише з однією лінією орнаменту, що відрізнялося від складних мотивів, характерних для старших поколінь. У молодіжній вишивці часто зустрічалися символи, які асоціюються з чистотою, невинністю, а також з відображенням етапу молодості — це були легкі, світлі кольори, такі як білий, блакитний або рожевий. Для молодих дівчат характерним було носити рушники або серветки з вишивкою на важливих подіях, наприклад, під час вечорниць або весільних обрядів.

2. **Літні люди.** Вишивки для літніх людей мали більш насичені й складні орнаменти, що символізували мудрість, життєвий досвід і стабільність. Зазвичай для старших використовувалися темніші, глибші кольори, наприклад, червоний, чорний, коричневий, що підкреслювало їхній досвід, поважний вік і соціальний статус в громаді. Літні люди також часто носили сорочки з

вишивкою, що відрізнялася більш детальними та трудомісткими візерунками, які свідчили про їхній стаж у вишивці та духовну глибину.

3. Родинний стан через вишивку

Однією з найважливіших ознак родинного стану, яку можна було визначити через вишивку, є статус "одруженої" або "неодруженої". Ось кілька основних аспектів цього:

1. **Неодружені дівчата.** Для дівчат, що не були заміжні, характерні були певні види вишивки, що позначали їхній стан. Наприклад, на рушниках або серветках можна було знайти вишивку, яка включала в себе лише "невинні" символи, такі як квіти, птахи або сонце. Вишивка на сорочках для дівчат була більш стриманою, але водночас красивою та виразною, що підкреслювало їхній моложавий вигляд та статус, як потенційних наречених.

2. **Заміжні жінки.** Для заміжніх жінок характерні були вишивки з більш складними мотивами, такими як дерева, квітучі рослини, зображення, що символізували родинну стабільність і добробут. Заміжні жінки часто носили сорочки з більш густим орнаментом, і в таких вишивках могли бути зображені обережні елементи, що символізували материнство, родину, виховання дітей. Вишивка для заміжніх жінок часто була також більш "закритою" або вишивалася в певних місцях, що також вказувало на певний статус і роль у родині.

Вплив традиційного вбрання на формування колективної ідентичності (наприклад, весільне або святкове вбрання)

Традиційне вбрання є важливим елементом культурної спадщини, яке безпосередньо впливає на формування та відображення колективної ідентичності. Одним із найбільш яскравих прикладів цього є весільне та святкове вбрання, яке не тільки служить засобом індивідуальної виразності, а й стає символом спільності та єдності певної соціальної групи, етносу чи національної культури. Вбрання, зокрема весільне, є складовою частиною соціальних обрядів, яке відображає традиції, символіку та історію певної спільноти.

1. Весільне вбрання як символ колективної ідентичності

Весільне вбрання (Додаток 1 рис. 4) є одним із найбільш значущих елементів народної культури, що має великий вплив на формування колективної ідентичності. Кожна етнографічна група в Україні мала свої особливості у весільному вбранні, які були яскраво вираженими в тканинах, вишивках, кольорах і деталі одягу. Вони служили інструментом ідентифікації, що дозволяло не тільки відрізнити одну спільноту від іншої, але й закріплювало соціальні ролі та норми, що існували в даній культурі.

1. **Тканини та орнаменти.** Весільне вбрання зазвичай шили з найкращих тканин, таких як шовк, льон або грубі тканини, які могли відображати рівень благополуччя та достатку родини. Орнаменти, які використовувались для вишивки весільного одягу, мали глибокий символічний зміст. Наприклад, на сорочках та рушниках часто вишивали традиційні мотиви, які символізували родючість, благополуччя, здоров'я, щастя та благословення для нової сім'ї. Ці орнаменти були важливою частиною національної ідентичності і служили як оберіг, що зберігає родинну традицію та спільні цінності.

2. **Кольори і символіка.** У весільному вбранні традиційно використовувалися кольори, що мали своє символічне значення. Наприклад, білий колір символізував чистоту і невинність молодої дівчини, червоний — життєву силу і родючість, зелений — надію на щасливе подружнє життя. Через ці кольори весільне вбрання ставало не лише особистим символом для молодих, а й універсальним знаком для їхньої громади, що вказувало на нову соціальну одиницю, здатну продовжити рід і об'єднати дві родини в одну.

Святкове вбрання та його роль у зміцненні колективної ідентичності

Святкове вбрання (Додаток 1 рис. 5) є важливою складовою традиційної культури, яке, як і весільне, служить не лише особистому вираженню, а й зміцнює соціальні зв'язки всередині громади. Власне святкові костюми були невід'ємною частиною свят, релігійних обрядів та соціальних подій, що дозволяло їх учасникам відчувати приналежність до певної спільноти та

культури. Святкове вбрання зазвичай було виразним і барвистим, а його вибір і носіння мали певний культурний і символічний зміст.

1. **Регіональні відмінності у святковому вбранні.** Залежно від регіону, святкове вбрання могло змінюватися, зберігаючи при цьому загальні риси народної культури. Наприклад, у Карпатах характерними для святкових костюмів були вишиті сорочки та сукні з яскравими, геометричними орнаментами, в той час як у центральних і південних областях України на свята носили розкішні сукні з квітковими вишивками, що підкреслювали зв'язок людини з природою. Це варіювання орнаментів, кольорів і тканин вказувало на приналежність до певної етнічної або регіональної групи.

2. **Високий статус та символи належності до громади.** Святкові вбрання часто були оздоблені дорогими тканинами, металевими елементами або прикрасами, що демонструвало високий статус носія. Однак, важливо відзначити, що навіть бідніші верстви населення прагнули дотримуватись традицій та брати участь у святкових обрядових практиках. Таким чином, святкове вбрання виступало символом не лише індивідуального, а й колективного статусу, вказуючи на приналежність до певної громади чи національності.

У контексті національної ідентичності, традиційне вбрання має важливу роль в інтеграції культурних елементів у загальний національний контекст. Вишивка на одязі, кольори та символи стають потужними маркерами етнічної та культурної приналежності, а збереження цих традицій — виразом національної свідомості і ідентичності. Кожен елемент вбрання виступає не лише як частина побуту, але й як засіб відтворення культурних зв'язків, збереження історії та культурних практик, що проходять через покоління.

Вишивка як носій символічних значень і оберегова функція

Українська вишивка має багатий символічний зміст, де кожен мотив, орнамент, кольори та навіть розташування вишивки на тканині мають глибоке значення, пов'язане з духовним світом, природою та соціальними уявленнями українського народу. Вишивка не лише прикрашала одяг, а й виконувала

важливу оберегову функцію, захищаючи людину від зла, хвороб, нещастя і привносячи удачу та здоров'я. Символи в українській вишивці часто були способом передавання знань про взаємодію з природою, космосом та духовними силами.

Аналіз поширених символів та мотивів в українській вишивці

1. Дерево життя

Один з найважливіших і найпоширеніших символів в українській вишивці — це **дерево життя** (Додаток 1 рис. 6). Цей мотив вишивається в багатьох регіонах України і є символом нескінченного життєвого циклу, родинного родоводу та єдності з природою. Дерево життя є символом родючості, здоров'я, гармонії та благополуччя. Воно уособлює зв'язок між трьома світами — підземним, земним і небесним, що підкреслюється розгалуженістю коріння, стовбура та гілок дерева. Це дерево також є знаком оберега для родини, де кожна гілка символізує членів родини, а сам стовбур вказує на єдність роду.

У вишивці дерево життя часто зображується у вигляді дерева з розгалуженими гілками, що перетинаються з іншими елементами, такими як квіти, птахи або інші мотиви, які вказують на життєві цикли і добробут родини. Це дерево захищає не лише від хвороб і нещастя, а й від порушення родинних зв'язків, зміцнюючи моральну єдність і духовний розвиток.

2. Сонце

Сонце в українській вишивці (Додаток 1 рис. 7) також є потужним символом життєвих сил, духовної сили та оновлення. Вишивка з сонцем часто зустрічається на весільних сорочках, рушниках, а також на одязі для свята. Сонце уособлює світло, тепло, радість і життєву енергію. Важливими є також його кольори — жовтий, червоний, оранжевий, які символізують тепло та родючість. У вишивці сонце може бути круглим або з промінцями, і часто його зображають у вигляді певних геометричних фігур, які відтворюють динамічні рухи світла і тепла, що сприяють росту та відродженню життя.

Сонце як символ також вказує на божественну сутність, що забезпечує людям життя, захищає від темряви і зла. Воно може бути пов'язане з

обрядовими практиками, де сонце виступає як символ очищення, відродження та святого благословення.

3. Птахи

Птахи в українській вишивці (Додаток 1 рис. 8) є символами свободи, духу, вітру і злету, а також мають сакральне значення. Особливо важливими є мотиви птахів, таких як ластівки, які вважаються символами вірності, родинного щастя та любові. Ластівки часто зображають на весільному вбранні або вишиванках молодих, що вказує на початок нового етапу в житті пари, благословляючи їхній союз на довговічність і щастя. Птахи символізують також зв'язок із небесним світом і є посланцями між світом живих і мертвих.

Вишиті птахи можуть також виконувати роль оберегів, охороняючи людину від нещастя та злих духів, адже птахи в народній уяві — це ті, що здатні долати відстані між різними світами, передаючи позитивні енергії.

Таким чином, вишивка в Україні є важливим елементом народної культури, який не лише служить прикрасою, а й несе в собі глибокі символічні значення. Символи, такі як дерево життя, сонце і птахи, виконують функцію оберегів, що охороняють людину від зла, забезпечують удачу і здоров'я, сприяють гармонії та благополуччю. Використання вишитих символів у повсякденному житті є доказом глибокої взаємодії між матеріальною культурою та духовними уявленнями українців, що проявляється в оберегах і амулетах, якими оточували себе люди для захисту від нещастя та для збереження родинного щастя. Вишивка — це не просто мистецтво чи ремесло, це важлива складова частина культури українського народу, яка допомагала зберігати національні традиції, ідентичність та цінності, впливаючи на повсякденне життя, святкові обряди та символічне значення кожного вишитого виробу.

2.2. Особливості вишивки різних регіонів України.

Українська вишивка є важливою частиною національної культури та невіддільною складовою народного мистецтва. Різноманітність технік, орнаментів, кольорових рішень та їх символічного змісту відображає не лише художні смаки, а й історичні, природні, соціокультурні умови кожного регіону. Кожна місцевість України має свої унікальні особливості у виконанні вишивки, що стали впізнаваними ознаками місцевого етнічного стилю. Дослідження особливостей вишивки різних регіонів допомагає краще зрозуміти культурну ідентичність українського народу та зберегти традиції, які передаються з покоління в покоління.

Вінницька область

Вишиванки Вінниччини (Додаток 1 рис. 9) вражають багатством кольорів і розмаїттям технік, які надають сорочкам унікального характеру. Кожна сорочка мала свій основний тон, що підкреслювався домінуючим кольором вишивки, і часто цей тон гармонійно поєднувався з природними барвами регіону. Для створення візерунків майстри використовували техніки низі, хрестика, вишивки розписом, настилання, вирізування та різноманітні мережки. Особливістю регіону було застосування контурних швів для з'єднання окремих елементів орнаменту, що створювало ефект об'ємності. Вишиванки Вінниччини також славляться складними візерунками, які нерідко символізували обереги або належність до певної соціальної групи.

Волинська область

Волинська вишивка (Додаток 1 рис. 10) відома своїми ритмічними геометричними орнаментами. Зірки, ромби, ламані лінії утворювали гармонійні композиції, які символізували космос, родючість та оберіг від злих сил. Основним кольором традиційно був червоний, доповнений синім і чорним. На західній Волині популярною була вузька смужка вишивки на згині рукава біля манжети, що додавала виробу витонченості. Техніка занизування, яка імітує човникове ткацтво, дозволяла створювати прості, але чіткі та впізнавані візерунки. Вишиванки Волині відзначалися строгістю і простотою, але

водночас мали глибокий символічний зміст, передаючи вікові традиції майстрів.

Дніпропетровська область

Вишиванки Дніпропетровщини (Додаток 1 рис. 11) вирізнялися багатством орнаментів, виконаних у стародавніх техніках низі, хрестика та ажурних мережок. Геометричні мотиви часто мали рослинний характер, але виконувалися у стилістиці чітких геометричних форм. Чоловічі сорочки прикрашали червоними та чорними нитками, які символізували життєву силу та захист. Манжети та вирізи горловини часто декорувалися кольоровими нитками та чорним плісом, що додавало виробам елегантності. Дослідники зазначали багатство орнаментальних елементів: ромби, хрести, свастики, трикутники, зірки та їх комбінації створювали унікальні композиції, які часто містили магічний або ритуальний зміст. Вишиванки цього регіону є яскравим прикладом поєднання традиційної символіки та естетичної майстерності.

Донецька область

У вишиванках Донеччини (Додаток 1 рис. 12) переважає гармонійне поєднання червоного й чорного кольорів, які контрастують зі світлим або білим фоном тканини. Така кольорова гама символізує баланс між життєвою силою (червоний) і захистом (чорний). В орнаментах часто використовують рослинні мотиви: пишні квіти, букети, дерева, які передають багатство природи. Унікальною особливістю є зображення птахів, які на весільних рушниках виступають символами щастя, чарівності й гармонії в сімейному житті.

На Донеччині застосовували різні техніки вишивки, серед яких вирізування та мережка були найпоширенішими, але яворівки й низинки використовували рідше. Вишиванки прикрашали переважно рукави, іноді коміри й поділ сорочки. Традиційна палітра ниток для жіночих і чоловічих сорочок включала червоний, чорний і білий кольори. Вишивка Донеччини демонструє гармонію класичних технік і регіональних художніх традицій, відображаючи зв'язок із природою та культурною спадщиною краю.

Житомирська область

Вишивка Житомирщини (Додаток 1 рис. 13) відома переважанням технік занизування та дрібного хрестика, які забезпечували чіткість і витонченість орнаментів. У кольоровій палітрі найчастіше зустрічалося поєднання синього із червоним та чорним, що створювало контрастні й виразні композиції. В геометричних орнаментах особливе місце посідали хрести, ромби, круги, зигзаги та розетки. Ці символи мали сакральне значення й вважалися потужними оберегами, що захищали власника від негативного впливу.

Квітково-рослинні мотиви вишивок Житомирщини включали барвінок, берізку, хміль, виноград, троянди, яблуні та інші елементи, які несли символіку краси, молодості й безкінечного життя. Ці ж мотиви зустрічалися на писанках і в інших виробках народного мистецтва, що підкреслювало цілісність культурної традиції регіону. Вишиванки прикрашали переважно центральну частину виробів, рукави й поділ, створюючи гармонійний вигляд і підкреслюючи статус господаря. Орнаменти Житомирщини відображають глибокі символічні значення та багатство національної ідентичності.

Закарпатська область

Закарпатська вишивка (Додаток 1 рис. 14) вирізняється багатством кольорів і насиченістю візерунків. У цьому регіоні використовували понад десяток відтінків, які гармонійно поєднувалися між собою. Кожне село мало свої вподобання в кольоровій гамі, наприклад, чорно-фіолетова, вишнева чи зелено-голуба. У комбінаціях червоного з чорним один із кольорів завжди домінував своєю яскравістю. Така палітра відображала природну красу Закарпаття та його культурне багатство.

Найпоширенішими техніками вишивання були низинка, кучерявий стіб, пряма та коса гладь, які забезпечували чіткість і витонченість орнаментів. У ранній період закарпатські вишиванки переважно прикрашали геометричними формами, такими як ромби, "кривульки" (зигзаги), які були основними елементами композицій. Ромби часто доповнювалися деталями, що підсилювало глибину та складність орнаменту. Згодом, у XX столітті, до геометричних мотивів додалися рослинні елементи, що збагатили вишиванку

художньою виразністю. Орнаменти Закарпаття втілюють унікальну культурну спадщину та зв'язок із природою.

Запорізька область

Запорізька вишивка (Додаток 1 рис. 15) асоціюється з чоловічими чумацькими сорочками, які славилися по всій Україні завдяки простоті, функціональності та вишуканості деталей. Ці сорочки мали широкі рукави, а вишивка переважно зосереджувалася на комірі, пазусі й рукавах. Коміри зазвичай прикрашалися лінійними візерунками, які підкреслювали стриманість і симетрію дизайну. Пазухи та рукави могли містити вирізування, оздоблене простими геометричними орнаментами.

Геометричні мотиви у вишивці Запорізького регіону відображають символіку природи та космосу. Наприклад, кола, що символізували сонце, часто доповнювалися розетками з ромбів у середині. Самі ромби могли бути поділені на сегменти або мати крапки в центрі, що надавало їм об'ємності. Традиційна палітра включала червоний, чорний і білий кольори, які не тільки гармоніювали, а й підкреслювали глибину символіки. Вишиванки Запоріжжя є виразним прикладом гармонії практичності та декоративності.

Івано-Франківська область

Вишивки Івано-Франківщини (Додаток 1 рис. 16) відомі своєю багатою орнаментальною культурою, що поєднує в собі чіткість геометричних мотивів і багатство технік виконання. Геометричні фігури, як правило, об'єднувалися в широку горизонтальну лінію, створюючи динамічний, гармонійний орнамент. Особливістю регіону є старовинні техніки "коління" та "кручення," які вимагали високої майстерності та точності.

На Івано-Франківщині велика увага приділялася декоруванню рукавів. На одній сорочці часто поєднували різні техніки вишивання: від "білих по білому," що надавали вишивці ніжності, до "писаних" елементів, повністю заповнених кольоровими нитками.

Вишивки з села Космач заслуговують на особливу увагу. Жіночі сорочки тут прикрашали горизонтальні уставки, виконані в теплій осінній гамі кольорів:

золотисто-жовтий, багряний, коричневий. Вишивка села Снятин відома "рукавами-червонянками," які створювалися за допомогою яскравих бавовняних ниток.

Покутські вишиванки виділяються своїми локальними назвами візерунків, що відображають як творчість, так і унікальну традицію регіону. Наприклад, "кучері звідаті," "чубаті," "вусаті цілі," "клинчасті головочки" та "черковці" створюють неповторну художню композицію, яка вражає своєю символікою і вишуканістю.

Київська область

Вишиванки Київщини (Додаток 1 рис. 17) вирізняються елегантністю та багатством кольорів, що гармонійно поєднують геометричні й стилізовані рослинні мотиви. Основні кольори — білий, коралово-червоний, чорний — створювали ніжний і водночас виразний вигляд. Білий фон із вкрапленнями зеленого й червоного користувався особливою популярністю, надаючи вишивці свіжості та природності.

Серед найпоширеніших елементів орнаменту — стилізовані грона винограду, мотиви хмелю, ромби та інші геометричні візерунки, що символізували родючість і життєву силу. На Київщині певний час використовували сині кручені нитки "заполоч," які надавали вишиванкам унікального характеру. Проте згодом їх замінили чорними нитками через швидке знебарвлення синіх.

Декорування комірів, манжет і грудей було важливою частиною композиції. Особливого значення надавалося чітким лініям і симетрії візерунків. Київські вишиванки є зразком класичної української естетики, що поєднує простоту та глибоку символіку.

Кіровоградська область

Вишивки Кіровоградщини (Додаток 1 рис. 18) є унікальним відображенням духовних і землеробських традицій регіону, що беруть початок у прадавній історії. Символіка старовинних орнаментів тісно пов'язана з віруваннями трипільців. Зокрема, образ Великої богині, який шанували як

символ родючості та материнства, часто зображувався у вигляді пташки чи світового дерева, що символізувало єдність неба, землі та підземного світу.

Серед інших орнаментальних мотивів можна зустріти двоголового орла, який уособлював гармонію чоловічого і жіночого начал. У пізніший період характерними стали рослинно-геометричні орнаменти: вазони, квіти, листя та бутони, що створювали відчуття пишності й достатку. Такі композиції підкреслювали зв'язок із природою та естетичний смак майстринь.

Особливістю Кіровоградської вишивки був шов "солов'їні вічка," у якому створювали маленькі дірочки, що нагадували очі чи воронки. Цей елемент надавав вишивкам легкості та витонченості й водночас виконував декоративну функцію, додаючи текстурності.

Луганська область

Луганські вишивки (Додаток 1 рис. 19) вирізняються багатством кольорів і виразним рельєфом, що досягалося завдяки використанню грубих ниток і комбінації матеріалів різної фактури. Поліхромність узорів надавала вишивкам яскравості, а багатошарова техніка створювала враження об'ємності.

Основними техніками були хрестик і гладь, які досконало опановували майстрині. Навички вишивання передавалися в родині з покоління в покоління, і навіть маленькі дівчатка вже у дошкільному віці освоювали перші візерунки.

Особливе значення мала традиція, пов'язана із вишиванням рушників для сватання. На день сватання молода дівчина повинна була мати щонайменше 12 вишитих рушників. Ці рушники демонстрували її майстерність, працьовитість і готовність до ведення домашнього господарства. Орнаменти на рушниках часто мали символічний характер, бажаючи щастя, добробуту та гармонії у майбутньому шлюбі.

Львівська область

Львівська вишивка (Додаток 1 рис. 20) славиться своєю елегантною прозорістю, яка створює ефект легкого мережива. Простір між елементами орнаменту надає роботам вишуканої легкості, що контрастує з насиченими кольорами ниток. Основні техніки, такі як хрестик і стебнівка, дозволяли

створювати дрібні деталі, схожі на павутинку квітів чорного кольору, які гармонійно поєднувалися з червоним, жовтим, зеленим і синім.

Особливий художній стиль розвинувся у Яворівському районі, де майстрині використовували дрібні декоративні елементи, наприклад, сосонки, клинці, кривульки. Ці орнаменти вишивали нитками різних кольорів: блакитними, синіми, зеленими. Такий підхід робив вишивку яскравою і неповторною.

Жіночі сорочки прикрашалися вишитими манжетами та рукавами. Вишивка на грудях зазвичай супроводжувалася невеликим вирізом, підкреслюючи лаконічність і стриману естетику. Львівська вишивка — це символ гармонії між традицією та естетичним смаком, що зберігається у вишиванках і донині.

Миколаївська область

Жіночі сорочки з Миколаївщини (Додаток 1 рис. 21) вирізнялися характерними особливостями крою й орнаменту. Вони мали чотирикутний виріз довкола шиї та вільні, нерідко незібрані у зап'ясті рукави, що додавало їм легкості та свободи.

Вишивка сорочок вражала стилізованими рослинними мотивами: сосонки, дубове листя, шишки хмелю, квітучі гілки. Ці орнаменти створювали відчуття зв'язку з природою та підкреслювали самобутність регіону. Лінії, які використовувалися для розмежування орнаментів, мали глибокий символічний зміст, часто позначаючи межу між добром і злом або символізуючи землю.

Цікавою рисою були зооморфні мотиви. Вишиті зображення тварин, що зустрічалися на сорочках, відображали вірування і світогляд місцевих майстринь. Завдяки майстерності вишивальниць Миколаївської області, кожна сорочка ставала не лише елементом одягу, а й унікальним витвором народного мистецтва.

Одеська область

Традиційні вишиванки Одещини (Додаток 1 рис. 22) мали унікальні особливості, які виділяли їх серед інших регіонів. Однією з таких

характеристик були "пухлики" — пишні збірки на рукавах трохи нижче плеча, які створювали об'ємність і надавали сорочці святкового вигляду. Матеріалом для одягу служила біла бавовняна тканина, що забезпечувала легкість і практичність.

Верхня частина сорочки часто прикрашалася широким стоячим коміром, який густо збирали в дрібні "зморшки" і оздоблювали тоненьким рубчиком. Рукави зазвичай призбирували у верхній частині, тоді як нижня була прикрашена геометрично-рослинним орнаментом, виконаним технікою хрестика.

Основні кольори вишивки — червоний, чорний, синій і жовтий — гармонійно поєднувалися між собою, створюючи яскраві й виразні візерунки. Завершальним штрихом було оздоблення країв рукавів вузькою декоративною смужкою. Ці елементи робили одеські сорочки витонченими й характерними для цього багатонаціонального регіону.

Полтавська область

Полтавська вишивка (Додаток 1 рис. 23) є еталоном витонченості й майстерності. Вона вирізняється ніжною кольоровою гамою з переважанням пастельних відтінків. Традиційним було вишивання "білим по білому" — техніка, що створювала враження морозного малюнка. Геометричні орнаменти часто доповнювалися витонченими рослинними мотивами, надаючи композиціям гармонії.

Для посилення декоративного ефекту майстрині додавали нитки попелястих кольорів, які створювали легкий контраст, не порушуючи загальної ніжності. Основною технікою вишивки була лічильна гладь, відома як "лиштва", яка вимагала особливої точності й уважності.

Жіночі полтавські сорочки відрізнялися багатством декору. Найбільшу увагу приділяли оздобленню рукавів, які вражали своєю складністю й витонченістю. Полтавська вишивка є однією з найскладніших у традиціях українського народного мистецтва, адже кожна сорочка — це не лише одяг, а й витвір мистецтва, сповнений символізму та глибокої естетики.

Рівненська область

Вишивка Рівненщини (Додаток 1 рис. 24) відзначалася своєю стриманістю, що втілювала вишукану простоту і гармонійність. Основними мотивами були геометричні орнаменти, виконані переважно червоною ниткою. Часом для контрасту додавали синій колір. Тканина для вишиванок, як правило, була білою або сірого відтінку льону, що підкреслювало лаконічність орнаментів.

Техніки вишивки включали занизування, верхоплут та настилування, які забезпечували чіткість і структурованість малюнка. Характерною рисою було використання червоної заплічі — основного кольору вишивки, що символізував життєву силу й захист. Домінуючим стилем був монохромний геометричний орнамент, що зберіг найдавніші традиції народного мистецтва цього регіону. Жіночі сорочки, часто прикрашені лише простими орнаментами, мали на меті підкреслити природну красу й практичність.

Сумська область

Вишиванки Сумщини (Додаток 1 рис. 25) переважно були близькими до полтавського стилю, однак мали свої унікальні особливості. Білий колір домінував у техніці вишивання, що виконувалася гладдю, вирізуванням, набируванням і численними видами мережок. Ці елементи створювали враження легкості й витонченості, характерних для сорочок цього регіону.

Окрім білих ниток, застосовувалися багатокольорові композиції, які вишивалися дрібним хрестиком і напівхрестиком. Це дозволяло майстриням створювати детальні й багат шарові орнаменти. Основними мотивами були геометричні та рослинно-геометризовані візерунки, які символізували гармонію людини з природою.

Особливим шармом сорочок Сумщини були зооморфні елементи, зокрема зображення птахів, таких як орли, лебеді, качки та голуби. Ці символи уособлювали духовну чистоту, свободу та мир. Майстри використовували рельєфні техніки вишивання грубою ниткою, що додавало виробам об'ємності й виразності.

Тернопільська область

Тернопільщина славиться (Додаток 1 рис. 26) своїми вишивками, у яких переважають геометричні узори та насичені темні кольори. Найяскравішим прикладом традицій регіону є вишивки Борщівщини. Вони відзначаються особливою технікою, де рукави сорочок повністю зашиті чорними нитками. Чорний колір у цих вишивках має глибоке символічне значення, пов'язане з трагічними сторінками історії краю.

Типовими мотивами є поздовжні косі смуги з повторюваними елементами та зображення калини. Мотив калини, зображеної разом із гілками ягід і пташками, символізує красу, жіночність та безперервність життя. Майстрині часто використовували вовняні нитки, які надавали вишивкам контрастності та об'єму. Характерними рисами є чіткість візерунків, насиченість кольорів і гармонійність композицій.

Харківська область

Вишивки Харківщини (Додаток 1 рис. 27) вирізняються поліхромністю та багатобарвністю. Для вишивання використовували товсті нитки, що надавали орнаментам рельєфності та яскравості. Основними техніками були хрестик і напівхрестик, які дозволяли створювати як прості, так і складні візерунки.

Регіональні вишивки Харківщини не мали єдиного усталеного стилю чи кольорової гами, оскільки кожна майстриня реалізовувала свої творчі задуми та експериментувала з кольорами й формами. Орнаменти вишиванок відображали багатство фантазії та індивідуальний підхід до створення візерунків, що робило кожен виріб унікальним.

Херсонська область

Вишивки Херсонщини (Додаток 1 рис. 28) мають багатий рослинно-квітковий орнамент, що з'явився ще в середині XIX століття. Основним символом, що часто зустрічається в цьому регіоні, є "Світове дерево", яке є уособленням Матері-Землі — символом родючості та зв'язку з пращурами. Крім того, вишивки Херсонщини часто містять зображення тварин, таких як зозуля, півень, кінь і олень, що є також важливими символами для регіону.

У старовинних херсонських сорочках переважала чорна вишивка, часто в поєднанні з технікою білої вишивки на білому фоні, що надає орнаментам особливого елегантного вигляду. Прості, але витончені візерунки, виконані чорними нитками, втілюють старовинну традицію та глибоке символічне значення, яке залишається важливим для цього регіону.

Хмельницька область

Вишиванки Хмельниччини (Додаток 1 рис. 29) відзначаються переважно чорними орнаментами, хоча часто можна зустріти й інші кольори, такі як червоний, жовтий, синій або зелений. Основними мотивами є прості геометричні елементи, такі як прямі, скісні, ламані та зубчасті лінії, що складають чіткий, мінімалістичний орнамент. Найпоширенішими є одноколірні вишивки, зазвичай червоні чи чорні, однак зустрічаються й дво- або триколірні варіанти.

Характерною технікою вишивки для Хмельниччини є вирізування, яке дозволяє створювати рельєфні ефекти на тканині. Орнаменти на сорочках мають строгий геометричний характер, що підкреслює чіткість і строгість дизайну, характерні для цього регіону.

Черкаська область

Черкащина відома (Додаток 1 рис. 30) своєю красивою та витонченою вишивкою, яка потребувала великих зусиль і майстерності. Особливістю вишивки цього регіону є складні геометричні візерунки, що виконуються дрібними стібками. Однією з найбільш характерних рис є горизонтальне розташування узорів на рукавах жіночих сорочок, що надає їм унікальний вигляд.

Особливо славиться село Суботів, де майстрині приділяли увагу вишивці золотистими відтінками, від жовтого до вишневого. Такі кольори надають вишивкам Черкащини елегантності та святкового вигляду. У південних районах Черкащини також популярні сорочки, вишиті білими нитками з дрібними крапками червоного та чорного кольорів.

Чернівецька область

Вишивка Чернівецької області (Додаток 1 рис. 31) має давні традиції, що відзначаються використанням одного кольору в орнаментах. Зооморфні мотиви, такі як птахи, зображувалися білою гладдю або дрібним хрестом, штаповкою чи крученим швом. Майстри цього регіону також використовували срібні та золоті нитки, бісер, шовк, вовну, металеві блискітки, що надавали вишивкам розкоші та неповторності.

Особливою є вишивка Заставнівського району, де використовуються поперечні смуги з дрібних геометричних елементів. Поширені кольори цієї вишивки — жовтий і світло-зелений. У Кіцманському районі вишивали великі рослинні мотиви, зокрема букети руж, а також птахів, що додає вишивкам цього регіону особливого колориту та виразності.

Чернігівська область

Чернігівська вишивка (Додаток 1 рис. 32) відзначається своєю елегантною білою палітрою. Орнаменти, виконані дрібними стібками, мають геометричний або рослинний характер, і часто використовуються лише білі нитки. Водночас, для посилення виразності, додаються крапки червоних і чорних кольорів.

Техніка вишивки в Чернігівській області нагадує бісерну вишивку, де стібки настільки дрібні, що створюється враження безшовної гладкої поверхні. Для цього використовували дуже тонкі нитки, що вимагали від майстринь надзвичайної точності та майстерності.

Особливою популярністю користувалася вишивка, виконана кількома швами, що створювали текстурні переходи, зокрема, прозорі шви, поєднані з гладдю. Ажурні елементи, що додавали вишивкам легкості та витонченості, також були характерні для чернігівських сорочок. Ці особливості підкреслюють витонченість та майстерність традиційної вишивки Чернігівщини.

Автономна республіка Крим

Кримська татарська вишивка (Додаток 1 рис. 33) має свою унікальну та самобутню традицію, яка суттєво відрізняється від інших народних вишивок України. Основними рисами кримськотатарської вишивки є яскраві контрасти та насичені кольори, які часто використовуються навіть на верхньому одязі.

Однією з характерних рис кримськотатарської вишивки є багатство квіткових орнаментів. Вибір кольорів для кожної квітки ретельно продуманий, щоб він гармонійно поєднувався з усією композицією. Кожен орнамент має своє глибоке символічне значення, яке передає особливі якості, пов'язані з життям та культурою кримських татар.

Два основні символи, що часто з'являються в вишивці, це жіночий і чоловічий знаки. Жіночий знак, представлений вигнутою гілкою (егрі дал), символізує мінливість, динамічність і розвиток. Чоловічий знак у вигляді родового дерева відображає надійність, стійкість і силу.

Символіка квітів також має велике значення: гвоздика асоціюється з літньою людиною, тюльпани — з молодими хлопцями, а рози символізують жінок.

Одним із найвідоміших та найважливіших символів кримськотатарської вишивки є "марам" — символ "дерева життя". Цей орнамент можна зустріти на головних покривалах та поясах, виготовлених з широкої вовняної тканини, відомих як учк'урах. Цей знак глибоко вписаний у кримськотатарську космологію і має важливе значення в культурі народу.

Вишивка різних регіонів України демонструє вражаюче багатство національної культурної спадщини. Особливості орнаментів, технік та кольорових гам відображають історичні впливи, природні умови та естетичні уподобання місцевого населення. Західні області славляться своїми багатокольірними геометричними візерунками, тоді як східні регіони тяжіють до рослинних мотивів і стриманих кольорів. Вишивка Полтавщини вирізняється витонченістю білих ниток, а Поділля — контрастними композиціями. Регіональні відмінності української вишивки є свідченням багатогранності народної творчості та важливим елементом збереження національної ідентичності. Вивчення та популяризація цього мистецтва є запорукою його збереження для майбутніх поколінь.

Висновки до розділу 2

Українська вишивка є невід'ємною частиною культуротворчих процесів, які забезпечують збереження та трансляцію національної ідентичності, духовних цінностей і традицій. Аналіз її ролі в народній творчості та побуті дозволив виявити багатогранність функцій вишивки — від суто практичної до сакральної та символічної. Вишиті вироби, зокрема рушники, сорочки та предмети побуту, не тільки слугували оберегами й прикрасами, але й формували культурний код, що передавався від покоління до покоління.

Вишивка виступає універсальною формою народного мистецтва, яка об'єднує візуальні, матеріальні та духовні аспекти життя українців. Кожен регіон має власні унікальні стилістичні особливості, що забезпечують різноманітність і багатство національної спадщини. Водночас вишивка інтегрується в сучасний культурний простір, стаючи джерелом натхнення для дизайнерів, митців та культурологів, що сприяє її актуалізації в глобалізованому світі.

Таким чином, українська вишивка є не лише елементом історичної та етнографічної спадщини, але й активним чинником у творенні сучасних культурних смислів, який поєднує традицію з інноваціями. Її вплив на формування колективної пам'яті, національної гордості та ідентичності є вагомим, що підтверджує її значущість у сучасних культуротворчих процесах.

Розділ 3. Українська вишивка у сучасному мистецтві

3.1. Використання традиційних мотивів вишивки в сучасному одязі та аксесуарах.

Вишивка є важливим елементом української народної культури, яка поєднує в собі не лише художню виразність, але й глибоку символіку. Традиційні мотиви вишивки, що використовувалися в народному одязі, активно інтегруються в сучасний дизайн, зокрема, в одяг та аксесуари. Відновлення та переосмислення народних орнаментів стало частиною модернізації української культури, що знайшло своє відображення у сучасній моді. Повернення до традиційних мотивів вишивки в сучасному контексті сприяє утвердженню національної ідентичності, а також розширює можливості для творчих експериментів у модному дизайні.

Геометричні мотиви

Одним з основних традиційних мотивів, що активно використовуються в сучасному одязі, є геометричні орнаменти. Це прості, але виразні візерунки, які зазвичай включають різноманітні фігури, такі як квадрати, ромби, зигзаги та лінії, що переплітаються. Геометрія є універсальною для багатьох регіонів України, зокрема для Чернігівської, Черкаської, Хмельницької областей. Вишивка в таких стилях передає не тільки естетичну цінність, але й глибокий зміст.

У сучасних колекціях відомих українських дизайнерів, таких як **Вікторія Гресь** (Додаток 1 рис. 34), геометричні візерунки на тканинах стали основою для створення елегантних та сучасних образів. Зокрема, використання чорного, червоного і білого кольорів у поєднанні з геометрією дозволяє створювати ефектні, але водночас лаконічні мотиви, що добре пасують до як сучасного, так і класичного одягу.

Рослинні мотиви

Ще одним важливим елементом є рослинні мотиви, що активно використовуються в сучасній вишивці, зокрема на одязі та аксесуарах.

Найпоширенішими є зображення квітів (калина, мак, ромашка), листя та пагонів. Такі орнаменти зазвичай символізують родючість, красу природи і духовне благополуччя. Калина, зокрема, вважається одним із найбільш символічних елементів української вишивки, вона часто асоціюється з материнством, життям і здоров'ям.

Сучасні дизайнери активно використовують рослинні мотиви для прикрашення блузок, суконь, шарфів, сумок. Наприклад, бренд **Етнохата** (Додаток 1 рис. 35) створює колекції одягу, де використані вишивані рослинні мотиви з характерною для традиційної української вишивки кольоровою палітрою: червоний, чорний, зелений, жовтий. Квіти на таких виробках часто виконуються дрібним хрестиком або гладдю, що надає їм більш делікатний та сучасний вигляд. Це дозволяє поєднати традиційний символізм з актуальними модними трендами.

Зооморфні мотиви

Зооморфні мотиви в українській вишивці, хоча й менш поширені, але також активно присутні в сучасних виробках. Серед найбільш популярних зображень — птахи (лебеді, орли, журавлі), коні, олені. Ці елементи вишивки часто символізують силу, свободу та духовну гідність. У багатьох випадках птахи на вишиванках використовуються як символи духовної свободи та зв'язку з небом.

Відомі українські дизайнери, такі як **Лілія Літковська** та **Сергій Єрмаков**, бренд **ukrglamour** (Додаток 1 рис. 36), використовують зооморфні мотиви для створення аксесуарів. Наприклад, на сучасних сумках чи шапках можна побачити вишитих орлів або журавлів, виконаних поліхромними нитками, що дають об'ємний ефект. Ці елементи, з одного боку, залишаються вірними традиціям, з іншого — виглядають свіжо та сучасно в поєднанні з новітніми матеріалами та техніками.

Символічні мотиви

Окремо варто виділити використання символічних елементів в українській вишивці, таких як "дерево життя", "Світове дерево", а також різноманітні знаки,

що мають оберігати від злих сил або приносити удачу. Наприклад, "дерево життя" часто символізує родючість і гармонію між природою та людиною. У сучасному дизайні цей мотив часто поєднується з абстрактними формами або комбінується з іншими елементами, що надає йому нових значень і контексту.

Прикладом такого використання є колекції одягу бренду **ukrglamour** (Додаток 1 рис. 37). Вишиті на сукнях або блузках дерева життя є потужним символом національної ідентичності та оберега. Ці мотиви часто виконуються у поєднанні з сучасними тканинами, такими як льон чи батист, і додаються до виробів у вигляді контрастних кольорових акцентів, що підсилюють враження.

Традиційні техніки вишивки, такі як хрестик, гладь, вирізування, низь та занизування, також активно використовуються у сучасному одязі. Однак, з огляду на потребу адаптації до сучасних вимог, дизайнери іноді використовують новітні технології, такі як машинне вишивання або комбінацію ручного та машинного процесів. Це дозволяє досягти високої точності та витонченості в роботі, не втрачаючи зв'язку з народною традицією.

Проаналізуємо, як змінилася символіка традиційних мотивів вишивки в контексті сучасної моди. Традиційна українська вишивка є не лише елементом народного одягу, а й важливим носієм культурної та символічної інформації, що передавалася з покоління в покоління. Кожен орнамент на вишиванці мав своє значення: геометричні фігури, рослинні мотиви та зооморфні символи були носіями глибоких народних уявлень про природу, життя, родину та духовні принципи. Втім, в умовах сучасної моди, де прагнення до індивідуальності та пошук нових форм вираження стали основними рушіями, символіка традиційних мотивів вишивки зазнала певних змін. Ці зміни зумовлені як змінами в культурному контексті, так і адаптацією до вимог сучасної естетики.

Зміни в контексті національної ідентичності

Однією з основних змін, що відбулася в символіці вишивальних мотивів, є її перехід від суто народного, локального символізму до більш загального та універсального. Традиційно кожен орнамент, який використовувався на

вишиванках, був пов'язаний з певним регіоном, родиною або селищем. Вишивка мала чітке соціальне та культурне значення, яке було зрозумілим для конкретної спільноти.

У сучасній моді традиційні вишивальні мотиви набувають більш широкого контексту, асоціюючись не тільки з конкретною територією чи народом, а й з національною ідентичністю загалом. Вишиванки та аксесуари з традиційними орнаментами стали символами гордості за свою культуру, що втілюється в різноманітних міжнародних контекстах. Наприклад, бренди, такі як **Svarga** (Додаток 1 рис. 38) створюють колекції, де вишивка не тільки зберігає своє народне значення, а й трансформується у вираз патріотизму та єдності. Вишивка стає способом культурного самовираження, і її символіка набуває значення у контексті глобалізації. Бренд **“Foberini”** (Додаток 1 рис. 39) відтворює старовинні традиції у сучасному дизайні. Вся продукція виготовляється вручну, подеколи на це йдуть тижні.

Комерціалізація та популяризація символів

Сучасна мода активно комерціалізує символіку традиційної вишивки. Орнаменти, що раніше мали глибоке духовне чи ритуальне значення, в нинішньому контексті інтерпретуються як модні елементи, що приваблюють споживача своєю естетичною красою. У цьому випадку символіка дещо відступає на другий план, поступаючись місцем зовнішньому вигляду та стилю. Для прикладу, вишивка на футболках, сумках чи жакетах бренду **“Etnodim”** (Додаток 1 рис. 40) може мати символічний зміст для тих, хто обирає ці вироби як частину своєї національної ідентичності, але для більшості споживачів вона є просто красивим декоративним елементом.

Проте навіть у цьому контексті можна побачити певні зміни в символіці. Наприклад, якщо традиційно символи на вишиванках були зосереджені на родині та оберезах, то сучасні дизайни інтерпретують ці ж елементи у нових формах, які можуть включати глобальні мотиви або абстракцію, зберігаючи при цьому коріння в народній символіці. Так, орнамент, що був частиною обереза,

може трансформуватися у загальну естетичну картину, надаючи вишивці універсальність.

Інтерпретація символіки через абстракцію та деконструкцію

У сучасному дизайні вишивки часто відбувається певна деконструкція традиційних мотивів. Символіка, що колись була чітко виражена через конкретні форми (квіти, звірі, дерева), тепер отримує нову форму, ставши більш абстрактною або спрощеною. Це дозволяє зберегти зв'язок з традицією, але одночасно пристосувати символи до сучасних модних стандартів.

Наприклад, замість традиційного "дерева життя" на сучасних вишиванках часто з'являються стилізовані зображення дерев, з використанням мінімалістичних ліній, що більше відповідають сучасним тенденціям дизайну (Додаток 1 рис. 41). Точно так само, символи, які раніше мали чітке значення, можуть бути подані у вигляді абстракцій, що більше орієнтовані на візуальний ефект, ніж на передачу конкретного символізму.

Модернізація кольорів та технік

Символіка традиційних мотивів змінюється і через використання нових кольорів та технік вишивки. Якщо раніше вишивка переважно використовувала кольори, характерні для народного мистецтва, такі як червоний, чорний, білий, то сьогодні сучасні вишивки часто виконуються в нових кольорових палітрах. Наприклад, вишивка може бути виконана в пастельних відтінках, металевих нитках або навіть у поєднанні з іншими матеріалами, такими як шкіра, джинсова тканина чи хутро. Такі інновації змінюють як візуальне сприйняття традиційної символіки, так і її функціональне значення в рамках сучасної моди.

Таким чином, символіка традиційних мотивів української вишивки в контексті сучасної моди зазнала значних змін. Відхід від конкретних локальних значень до універсалізації, деконструкція символів, а також комерціалізація та адаптація до вимог сучасного дизайну дозволили вишивці стати не лише елементом національної ідентичності, але й модним трендом з глобальним визнанням. Водночас, традиційні символи, хоча й адаптуються до нових умов,

все ще несуть в собі глибоку культурну спадщину, що дозволяє сучасній вишивці залишатися важливим носієм історії та значень.

Проаналізуємо техніки вишивки, які найбільше використовуються у створенні сучасного одягу та аксесуарів. Вишивка, як одне з найдавніших мистецтв, продовжує залишатися важливим елементом сучасного одягу та аксесуарів. У рамках нових модних течій і тенденцій, традиційні техніки вишивки часто адаптуються до сучасних вимог, зберігаючи свою культурну цінність і додаючи неповторну естетичну складову до колекцій одягу. Декілька основних технік вишивки, що використовуються сьогодні, є спадкоємцями народних традицій, але з деякими варіаціями, що відповідають сучасним потребам та стилям.

1. Гладь (гладка вишивка)

Гладь — одна з найпоширеніших технік, яка зберегла свою популярність і в сучасному дизайні. Вона полягає у виконанні гладких рівних стібків, що дозволяє створювати елегантні, акуратні та детально продумані орнаменти. Гладь використовується як для дрібних, так і для великих орнаментів, що дає широкі можливості для застосування в модному одязі та аксесуарах.

Приклад: У колекціях українських дизайнерів, таких як "Etnodim" та "Foberini" (Додаток 1 рис. 42), можна побачити вишивку гладдю на сукнях, блузах і сумках. Наприклад, на сукнях цього бренду часто використовуються тонкі рівні стібки для створення рослинних та геометричних орнаментів, що нагадують традиційну українську вишивку.

2. Хрестик (хрестова вишивка)

Хрестик — одна з класичних технік, що має глибоке коріння в народній культурі. Ця техніка, у якій стібки створюють форму хрестика, дозволяє виконувати складні геометричні візерунки та квіткові мотиви. Вона використовується для створення орнаментів, що можуть бути як об'ємними, так і плоскими.

Приклад: Бренд "**Вільні люди**" використовує хрестову вишивку на джинсових куртках і сорочках, втілюючи українську символіку в сучасних формах. Вишивка хрестиком часто поєднується з іншими техніками або використовується на контрастному фоні, створюючи стильний і унікальний вигляд.

3. Штапівка (стебновий шов)

Штапівка — техніка, яка широко застосовувалася в традиційній вишивці для створення ажурних або лінійних орнаментів. Стебновий шов дає можливість відтворити витончені лінії, що можуть бути використані для обрамлення вишивки або як елементи, що з'єднують інші частини візерунку. У сучасній моді цей шов застосовують для створення дуже точних і витончених орнаментів, що мають мінімалістичний вигляд. Вишивка штапівкою зустрічається в колекціях "**Dina Gore**", де цей шов використовується для створення складних орнаментів на сукнях, що мають класичний вигляд з елементами народного мистецтва. Це дозволяє поєднати традиції з сучасною естетикою.

4. Бісерна вишивка

Бісерна вишивка стала популярною в Україні в 19 столітті, і сьогодні вона є однією з найбільш виразних технік, що додають глибину та яскравість вишиванкам і аксесуарам. Бісерна вишивка дозволяє створювати об'ємні орнаменти, які світяться на світлі, надаючи виробам розкішний вигляд. Сучасні дизайнери використовують бісер як частину складних декоративних елементів.

Приклад: Вишивка бісером активно використовується в аксесуарах і одязі від бренду **zharko**. Наприклад, колекція одягу з бісерною вишивкою, де кожен бісерний стібок створює унікальний орнамент, часто має квіткові або абстрактні мотиви. Цей елемент дизайну додає розкоші й виразності виробу.

5. Крій і декоративні шви (приклад стібків і строчок)

Крім традиційних вишивальних технік, сучасні дизайнери часто використовують декоративні шви і стібки для вишивки. Вони використовуються для підсилення естетики виробів і додають їм сучасного

вигляду. Крій часто є спрощеним, але деталі обробляються з допомогою декоративних швів. Наприклад, у колекціях "**Lilia Poustovit**" можна побачити використання декоративних стібків, що імітують традиційну вишивку. Такі елементи вносять вишуканість у сучасний стиль, зберігаючи при цьому зв'язок з народною технікою.

6. Аплікація

Аплікація, тобто накладання одного матеріалу на інший для створення певного малюнка чи орнаменту, стає все популярнішою в сучасному одязі. Ця техніка дозволяє комбінувати різні тканини та вишивку, що додає виробам особливої виразності. У сучасній моді аплікація часто поєднується з іншими техніками, такими як гладь чи хрестик. У колекціях бренду "**Lilia Poustovit**" можна побачити використання аплікацій на сукнях, де квіткові мотиви з тканини доповнені вишивкою та металевими елементами. Це дозволяє створити яскраві, але водночас вишукані й сучасні образи.

Таким чином, у створенні сучасного одягу та аксесуарів найбільш використовуваними техніками вишивки є гладь, хрестик, штапівка, бісерна вишивка, декоративні шви та аплікація. Кожна з цих технік має свої характерні особливості, що дозволяють дизайнерам не лише зберегти традиційні мотиви, але й адаптувати їх до вимог сучасної моди. Це відкриває нові горизонти для розвитку вишивки в модному дизайні, де поєднуються минуле і майбутнє, традиція та інновація.

Розглянемо аспект інтеграції елементів української вишивки в сучасні модні колекції. Інтеграція українських вишивальних мотивів у сучасний модний дизайн стала важливим аспектом у творчій діяльності багатьох дизайнерів, що сприяє збереженню культурної спадщини та популяризації національної моди на міжнародній арені. Використання традиційних вишивок у сучасному одязі дозволяє не лише зберегти культурну ідентичність, а й створити унікальний стиль, який відповідає актуальним вимогам моди. Дизайнери часто поєднують народні мотиви з сучасними технологіями та

матеріалами, що дає змогу створювати нові, естетично привабливі й функціональні колекції.

1. Адаптація традиційних мотивів для сучасного контексту

Сучасні українські дизайнери активно адаптують традиційні вишивальні орнаменти під вимоги сучасної моди. Вони використовують ці мотиви для створення нових, але водночас збережених в елементах традиційного стилю, моделей одягу та аксесуарів. Зазвичай це відбувається шляхом переробки форми і пропорцій вишиванок: надання їм сучасного вигляду без втрати зв'язку з історичними коренями. Наприклад, у колекціях **ukrglamour** традиційні українські вишиванки часто трансформуються в стильні блузи або сукні з новими силуетами (Додаток 1 рис. 45), а орнаменти, які використовуються в класичній вишивці, виконуються більш графічно та мінімалістично. Це дає змогу зберегти етнічний стиль, водночас підкреслюючи індивідуальність і сучасні тренди. Вишивка, наприклад, на рукавах сукні або на комірці, може бути виконана в тон з основним кольором тканини або в яскравих контрастних відтінках.

2. Перехід від класичних вишивок до графічних і абстрактних мотивів

Багато дизайнерів знаходять натхнення в народних вишивках, але часто адаптують їх у вигляді абстрактних або геометричних форм. Це дозволяє не лише зберегти елементи традиційного мистецтва, а й надати виробам новий вигляд, що відповідає сучасним вимогам до одягу. Вишивка часто стає елементом декору на сумках, взутті та навіть аксесуарах, таких як серйозні кольорові вставки або акценти, що підкреслюють мінімалістичний дизайн.

Колекція "**Foberini**" демонструє приклади такого підходу: дизайнерка використовує традиційні українські орнаменти, які трансформуються в сучасні графічні елементи. Це проявляється в застосуванні чітких геометричних ліній і з'єднань, де кожен елемент вишивки стає виразним і важливим акцентом. Вишивка часто розташовується на мінімалістичному одязі, наприклад, на сорочках, светрах або жакетах, створюючи стильний і актуальний вигляд.

3. Застосування української вишивки у етнічному та кежуал стилях

Сучасні дизайнери активно використовують українську вишивку в поєднанні з різними стилями, від класичних і етнічних до кежуал та бохо. Вишивка додає родзинку навіть до простих та лаконічних моделей одягу. У кежуал стилі, наприклад, вишиті блузи або футболки часто поєднуються з джинсами, створюючи повсякденний, але одночасно вишуканий образ. Цей стиль активно популяризується серед молоді, що шукає унікальні та нестандартні рішення для свого гардеробу.

Бренд **March11** (Додаток 1 рис. 46) створює модні колекції, де вишивка є частиною повсякденного одягу, а також аксесуарів. Вишиті блузи або топи з мінімалістичними орнаментами, а також деталі на куртках і сукнях додають виробам унікальності та виразності. Зокрема, сукні та топи з етнічними елементами вишивки виглядають елегантно і підходять для будь-якого випадку, поєднуючи елементи традиційного та сучасного стилів.

4. Інтеграція традиційної вишивки з сучасними матеріалами та технологіями

Сучасні дизайнери також використовують новітні матеріали та технології для вдосконалення вишивки. Наприклад, це може бути використання сучасних тканин, таких як денім, шовк, або навіть синтетичних матеріалів, в поєднанні з традиційною вишивкою. Крім того, часто застосовуються новітні технології вишивання, такі як машинне вишивання, що дозволяє створювати більш складні і деталізовані орнаменти за короткий час. Це дає можливість дизайнерам включати в колекції все більше елементів вишивки, не знижуючи при цьому виробничі витрати.

В колекціях **zharko** вишивка часто поєднується з сучасними тканинами, такими як органза чи шифон, що дозволяє отримати дуже ефектний результат, одночасно зберігаючи легкість і прозорість виробу (Додаток 1 рис. 44). Використання машинної вишивки дозволяє отримати складні орнаменти, що часто включають елементи традиційних мотивів, наприклад, квіткові композиції, але виконані з більш тонкими деталями (Додаток 1 рис. 47).

Інтеграція українських вишивальних мотивів у сучасні модні колекції дозволяє створювати унікальні й самобутні образи, що поєднують традиційне мистецтво з сучасними вимогами моди. Завдяки креативним підходам дизайнерів вишивка стає частиною не лише етнічних, а й глобальних модних течій, що підтверджує її актуальність і значущість на світовій модній арені.

Розглянемо матеріали та техніки, які застосовуються для відтворення традиційних вишивок в сучасних аксесуарах. Відтворення традиційних вишивок в сучасних аксесуарах є важливим аспектом у збереженні національної спадщини, а також у створенні модних виробів, які поєднують автентичність та інноваційні технології. У процесі створення сучасних аксесуарів на основі традиційних вишивок використовуються різноманітні матеріали і техніки, які дозволяють зберегти колорит вишивки та адаптувати її до сучасних вимог моди.

1. Матеріали для відтворення традиційних вишивок

Сучасні дизайнери використовують як традиційні, так і новітні матеріали для створення вишивки на аксесуарах, щоб досягти кращого результату, який відповідає сучасним стандартам якості, комфорту та естетики.

1.1. Традиційні матеріали

Традиційно для вишивки використовуються натуральні тканини та нитки, які мають властивості, що дозволяють досягти високої якості вишивки. Це можуть бути:

- **Льон:** одна з основних тканин для вишивки в Україні. Завдяки своїй щільності та текстурі льон чудово утримує вишивку, даючи їй чіткість і виразність. Лляні сумки, шарфи, шапки, поясні тканини є популярними аксесуарами, що використовують традиційну вишивку.
- **Бавовна:** ще один традиційний матеріал, який активно застосовують для вишивки на аксесуарах. Його м'якість і здатність добре тримати фарбу дозволяють створювати елегантні вишивки на капелюшках, рукавичках, сумках та інших елементах гардеробу.

- **Шовк:** використовується для виготовлення розкішних аксесуарів, таких як хустки, шарфи та елементи одягу. Шовк має блискучу поверхню, що додає вишивці особливої витонченості.

1.2. Сучасні матеріали

Сучасні технології дозволяють застосовувати нові матеріали, які не тільки покращують якість виробів, але й додають функціональність аксесуарам (Додаток 1 рис. 48).

- **Екошкіра та штучні матеріали:** для виготовлення сумок, поясів, гаманців часто використовують екошкіру, яка є більш доступною та зручною у використанні для виробництва аксесуарів. Вишивка на таких матеріалах виглядає дуже ефектно і має тривалий термін служби.
- **Неопрен:** цей синтетичний матеріал активно використовується для виробництва сучасних аксесуарів, таких як сумки, обкладинки для планшетів і телефонів. Неопрен добре тримає форму, і вишивка на ньому виходить чіткою й виразною.
- **Металізовані нитки:** для додавання вишивці розкішного вигляду, дизайнери часто використовують металізовані нитки. Вони дозволяють створювати вишивку на сучасних аксесуарах, таких як капелюшки або сумки, надаючи виробам особливого блиску і елегантності.

2. Техніки вишивки на сучасних аксесуарах

Техніки вишивки, що використовуються для відтворення традиційних орнаментів на сучасних аксесуарах, є поєднанням ручних та машинних методів. Вибір техніки залежить від матеріалу, складності орнаменту та бажаного ефекту.

2.1. Ручна вишивка

Ручна вишивка, хоч і є більш трудомістким процесом, дає змогу створювати унікальні, неповторні аксесуари, в яких кожен стібок виконаний вручну, що додає виробу особливого шарму та автентичності.

- **Хрестик:** класичний спосіб виконання вишивки, який часто застосовується для створення дрібних орнаментів на аксесуарах, таких як

шапки, сумки або ремені. Ця техніка дозволяє створювати чіткі і деталізовані орнаменти.

- **Гладь:** популярна техніка для виконання вишивки на шовкових чи льняних тканинах. Вона дозволяє створювати плавні лінії та складні кольорові композиції, що часто використовуються для більш витончених виробів, таких як хустки чи серветки.

2.2. Машинна вишивка

Машинна вишивка є популярним методом для масового виробництва аксесуарів, адже вона дозволяє швидко відтворювати традиційні орнаменти з високою точністю і деталізацією. За допомогою комп'ютерних програм, вишивка може бути автоматично нанесена на будь-яку тканину.

- **Комп'ютерна вишивка:** ця техніка дозволяє реалізовувати складні орнаменти, наприклад, на сумках, рюкзаках чи ременях. Вона дозволяє не тільки швидко виконувати роботи, а й забезпечує високий рівень точності, що особливо важливо при відтворенні традиційних українських мотивів.
- **Нанесення вишивки з допомогою лазера:** інноваційна технологія, що дозволяє точно наносити орнаменти на сучасні матеріали, такі як неопрен, екошкіра чи навіть пластикові деталі аксесуарів.

2.3. Техніки, пов'язані з декоративними елементами

Вишивка на сучасних аксесуарах часто поєднується з іншими декоративними елементами, такими як паетки, бісер, гудзики або намистини. Це дозволяє зробити вишивку більш багатшаровою та стильною.

- **Вишивка з бісером або паетками:** використовуються для створення мерехтливих ефектів на сумках, рюкзаках, поясах та інших аксесуарах. Бісер надає виробу витонченості і розкоші.
- **Вишивка з використанням фольги та блискіток:** техніки, які додають вишивці сучасного вигляду. Ці елементи часто застосовуються на аксесуарах для святкових колекцій або вечірніх аксесуарів, додаючи їм блиску та ефекту.

Сучасні аксесуари, що включають вишивку, поєднують традиційні мотиви з новітніми матеріалами та технологіями. Відтворення традиційних українських вишивок на аксесуарах дозволяє зберегти культурну спадщину, при цьому створюючи продукти, які відповідають вимогам сучасної моди і практичності. Вишивка, виконана на таких матеріалах, як льон, бавовна, екошкіра, а також сучасними техніками, такими як машинна вишивка, дозволяє створювати унікальні аксесуари, які підходять для різних ситуацій і використовуються не тільки в повсякденному житті, а й на святкових подіях.

На використання української вишивки в сучасних колекціях впливають глобальні модні тренди. Глобальні модні тренди мають великий вплив на відродження і використання української вишивки в сучасному одязі. Ці тренди не тільки сприяють збереженню традицій, а й дозволяють українським дизайнерам адаптувати вишивку до сучасного контексту, створюючи стильні та конкурентоспроможні вироби на міжнародному ринку моди. Зокрема, глобалізація, популяризація етнічних мотивів у світовій моді, а також пошук автентичних елементів, що дозволяють вирізнитися, стали важливими чинниками у застосуванні української вишивки в сучасних колекціях.

Популярність етнічних мотивів у світі

З початку 2000-х років етнічні мотиви, зокрема вишивка, стали частиною глобальних модних тенденцій. Пошук індивідуальності та національної ідентичності серед дизайнерів та споживачів став одним із основних чинників, що сприяли відродженню традиційних вишивок. Бренди, такі як **Vivienne Westwood** або **Gucci**, стали використовувати елементи етнічних вишивок, що викликало зацікавленість до національних технік та мотивів.

Інтернаціоналізація української вишивки

Українська вишивка стала відомою на світовій арені завдяки таким дизайнерам, як **Леся Литвин**, **Роксолана Богущка**, **Юрій Костюк** та інші, котрі інтегрують традиційну вишивку в свої колекції. Ці дизайнерські бренди використовують вишивку для виокремлення української культури на фоні

світової моди. Під час важливих модних подій, таких як **Fashion Week** у Нью-Йорку, Парижі та Лондоні, українська вишивка привертає увагу завдяки своїй яскравості, символічності та технічним особливостям.

Вплив соціальних мереж

Глобальні модні тренди також активно поширюються через соціальні мережі. Відома інфлюенсерка **Олена Зеленська**, дружина президента України, неодноразово одягала вишиті елементи на міжнародних заходах, підкреслюючи тим самим важливість збереження національної культури через моду. Це сприяло поширенню української вишивки на міжнародній арені, де вона почала асоціюватися з елегантністю та національною гордістю (Додаток 1 рис. 49).

Тренди sustainability та slow fashion

У сучасному світі акцент на сталий розвиток і відповідальність за екологію призводить до повернення до традиційних методів виробництва та використання натуральних матеріалів. Вишивка як частина **slow fashion** руху дозволяє дизайнерам створювати одяг, який є не лише естетичним, але й екологічним. Це також сприяє поверненню до традиційних ручних технік, що включають використання натуральних тканин, таких як льон і бавовна.

Вишивка допомагає формувати національну ідентичність через сучасний одяг. Вишивка, як складова частина традиційного українського мистецтва, має глибоке символічне значення і є важливим елементом у формуванні національної ідентичності через сучасний одяг. Її використання в сучасних колекціях допомагає зберегти культурну спадщину та підкреслити належність до української культури, водночас привертаючи увагу до важливих соціальних та політичних питань.

Кожен вишитий елемент, в залежності від його кольору та форми, має своє значення. Наприклад, червоний колір символізує життя і любов, синій — небо і воду, а чорний — землю та стабільність. Вишивка на сучасних аксесуарах та одязі допомагає виразити національну приналежність, а також донести важливі культурні меседжі через символи, які мають глибоке коріння в українській

традиції. Використання таких мотивів у сучасному одязі допомагає зберегти ці значення та передати їх новим поколінням.

В умовах глобалізації та інтеграції в міжнародну спільноту національні традиції можуть розмиватися, тому вишивка стає важливим маркером, який дозволяє виокремити українську культуру серед інших. Сучасний одяг з вишивкою стає не лише елементом моди, а й символом боротьби за збереження національної ідентичності, особливо у часи політичної та соціальної напруги, коли культура стає важливим інструментом самовираження.

Під час Революції Гідності та війни вишивка стала символом патріотизму. Вона використовувалася не тільки на традиційному одязі, але й на військовій формі, що підкреслювало національну гордість та єдність. Вишивка, як частина одягу, стала не лише елементом традиційного українського костюма, а й виразом гідності та сили нації (Додаток 1 рис. 50).

Сучасні модні колекції, які включають вишивку, часто стають способом не тільки виразити особисту національну гордість, але й долучити до цієї культури міжнародну аудиторію. Через популярні модні бренди, такі як **Vyshyvanka Fashion**, **ArtAge**, чи **Ukrainian Fashion Week**, вишивка показує свою здатність адаптуватися до змінюваних культурних та соціальних умов. Вишивка на сучасному одязі виконує не тільки декоративну роль, але й активно сприяє формуванню патріотичної свідомості як в Україні, так і за її межами.

Відомі українські дизайнери, такі як **Ксенія Шнайдер** або **Юрій Костюк**, активно використовують елементи української вишивки у своїх колекціях, привертаючи увагу до національної спадщини і допомагаючи відновити інтерес до традиційної культури через сучасний одяг. Вишивка на одязі цих брендів стала не лише елементом дизайну, а й потужним засобом вираження національної ідентичності в умовах глобалізації.

Глобальні модні тренди значною мірою впливають на використання української вишивки в сучасних колекціях, сприяючи її адаптації до міжнародних вимог та створенню унікальних виробів. Вишивка не лише зберігає свої традиційні значення, але й стає важливим інструментом у

формуванні національної ідентичності, виступаючи як культурний код і патріотичний символ. Вона є ключовим елементом у сучасному одязі, який не лише підкреслює стиль, але й відображає національні цінності та гордість.

В останні роки використання української вишивки на предметах одягу та аксесуарах стало надзвичайно популярним і стало важливою складовою частиною як національної, так і міжнародної моди. Бренди, дизайнери та майстри використовують вишивку для створення стильних та унікальних речей, які одночасно відображають культурні традиції та відповідають сучасним вимогам моди.

Традиційний елемент українського костюма — **вишиванка** — знову став популярним серед широких мас, не тільки в Україні, а й за кордоном. Особливо яскраво вишиванки зазнали популярності після **Євромайдану** в 2014 році, коли вони стали символом національної гордості та єдності. Вишиванки отримали нове життя завдяки модним дизайнерам, таким як **Юрій Костюк** і **Ірина Карась**, які створюють сучасні моделі з традиційною вишивкою. Сьогодні вишиванки часто використовуються не тільки в повсякденному житті, але й на урочистих подіях, таких як весілля чи державні свята.

Аксесуари з українською вишивкою, зокрема **сумки, гаманці, сукні, шарфи** та **капелюхи**, стали дуже популярними серед молоді та шанувальників етнічних мотивів. Наприклад, сумки, що прикрашені традиційними українськими вишивками, можна побачити в таких брендів, як **Vyshyvanka Fashion** та **Ethno-Soul**. Вишивка, яка зазвичай виконувалася на тканинах, тепер інтегрується в нові матеріали, такі як **еко-шкіра, джинсова тканина** та **текстильні сумки**, що дає їм сучасний вигляд.

З останніх років все більше дизайнерів та брендів, таких як **Ksenia Schneider** та **Frolov**, інтегрують елементи вишивки в спортивний одяг і вуличний стиль. Наприклад, джинсові куртки, футболки, худі, кеди та спортивні костюми із вишивкою на логотипах, комірах або манжетах стали популярними серед молоді. Такий підхід дозволяє зберігати автентичність традицій, одночасно адаптуючи їх до сучасного стилю.

Незважаючи на традиційність, вишивка також займає своє місце у розкішному вечірньому та весільному одязі. Відомі українські дизайнери, такі як **Анна Остромова**, **Лілія Літковська**, використовують вишивку для декорування розкішних суконь, додаючи їй елегантності та витонченості. Ці сукні часто мають великі розшиті мотиви на спинці або рукавах, що підкреслює індивідуальність нареченої чи гості на святі.

Існує також тренд використання вишивки на чоловічому одязі. Дизайнери почали адаптувати традиційні мотиви вишивки до більш стриманих форм, таких як сорочки з вишивкою на манжетах або воротниках. Наприклад, у брендів, таких як **Tantalo** чи **Kaitra**, чоловічі сорочки з вишивкою стали модними як для повсякденного носіння, так і для особливих подій.

Таким чином, традиційні вишивальні мотиви, такі як геометричні, рослинні, зооморфні, а також символічні елементи, активно використовуються в сучасному одязі та аксесуарах, зберігаючи при цьому свою глибоку культурну і символічну значущість. Поєднання народних традицій з сучасними техніками та матеріалами створює нові можливості для творчого самовираження та сприяє утвердженню національної ідентичності через сучасну моду.

3.2. Інтерпретація вишивки в роботах сучасних художників і дизайнерів.

Традиційна вишивка, що є важливою частиною української культурної спадщини, переживає своєрідний ренесанс в сучасному мистецтві. Вишивка, яка раніше вважалася виключно побутовим ремеслом, сьогодні перетворюється на важливий елемент художнього вираження. Зокрема, вишивка є не лише оздобою одягу або предметів побуту, але й глибоким символом, який може нести в собі багатий культурний контекст. Вона відображає національні традиції, історичні події та духовні цінності, що є актуальними і в сучасному світі.

В контексті сучасного мистецтва вишивка здобуває нову інтерпретацію: художники інтегрують її в живопис, скульптуру, графіку та інші візуальні форми. Вишивка стає своєрідним способом з'єднання минулого та сучасного, адже її застосування в сучасному мистецтві допомагає відновити значення старовинних орнаментів у новому контексті. Вишивка, яка у традиційному контексті була індивідуальним або родинним заняттям, нині займає місце в культурних інституціях, галереях і виставках, що ще раз підкреслює її перетворення на художній елемент.

Протягом історії вишивка часто вважалася ремеслом, що належить до прикладного мистецтва. Вона була важливою частиною народної культури, що відображала соціальний статус, релігійні переконання, звичаї та навіть економічну ситуацію. У XVIII-XIX століттях вишивка поступово переходить від побутового ремесла до елементу вищої культури, і з'являються художні майстерні, що займаються вишиванням як естетичною практикою.

У XX столітті, з розвитком модернізму та постмодернізму, зростає інтерес до «низьких» форм мистецтва, серед яких була і вишивка. Вишивка починає використовуватися як спосіб соціальної та політичної комунікації, а також як засіб для вираження індивідуальності. Так, в 1960-1970-х роках, в контексті розвитку народного мистецтва в Україні, з'являються нові форми експресії, коли художники і дизайнери починають звертатися до традиційних мотивів вишивки в своїх роботах.

У сучасному світі вишивка не тільки не втратила своєї значущості, але й здобула нове значення в контексті глобалізованої культури. Вона стала елементом культурного відродження та національної ідентифікації. Вишивка активно інтегрується в інші види мистецтва, зокрема в модний дизайн, графіку та інсталяції. Завдяки новим технологіям, зокрема машинній вишивці та цифровому друку, вишивка стає доступною для більш широких творчих експериментів. Вона перетворюється на важливий символ національної гідності та культурної спадщини.

Сучасні художники, використовуючи традиційну вишивку, не лише зберігають і передають культурну спадщину, а й додають нові значення в сучасний культурний контекст, створюючи нові форми і мистецькі інтерпретації традиційного мистецтва. Таким чином, вишивка залишається важливим засобом вираження національної ідентичності, одночасно відновлюючи традиції та зберігаючи їх актуальність у сучасному світі.

Катерина Старецька — сучасна українська художниця, яка активно звертається до народного мистецтва у своїх роботах. У серії «Українська душа» вона використовує елементи традиційної вишивки як засіб візуального вираження національної ідентичності та духовності. Олійний живопис художниці поєднує реалістичну манеру виконання з глибокою символікою. Старецька інтегрує вишивку через одяг героїв своїх картин, зокрема, зображує традиційні українські вишиванки та прикрашає елементи гардеробу вишитими орнаментами. Вишивка у її роботах несе подвійне навантаження: вона одночасно є декоративним елементом і символом, який передає національний дух, зв'язок із минулим і культурне багатство українського народу. Наприклад, герої її картин зазвичай зображені у традиційних костюмах, що підкреслює їхню приналежність до української культури. Вишиті орнаменти втілюють автентичність та ідеї краси, закладені у народному мистецтві. Крім того, кольорові рішення вишивки – червоний, чорний, білий – створюють емоційний настрій та підсилюють художню експресію творів. Старецька майстерно поєднує реалістичні деталі із символічними образами, перетворюючи свої картини на сучасну інтерпретацію української традиції, яка залишається актуальною й сьогодні. Її серія «Українська душа» є яскравим прикладом того, як вишивка може бути інтегрована в сучасне мистецтво, зберігаючи свою культурну сутність (Додаток 1 рис. 54).

Вишивка в сучасному мистецтві стала не просто декоративним елементом, але й глибоким символом, який використовується художниками для вираження власних ідей, національної ідентичності та культурних повідомлень. Вона активно інтегрується в живопис, графіку, скульптуру та інші види сучасного

мистецтва, що дозволяє їй перебувати в контексті інноваційних мистецьких практик. Інтерпретація вишивки художниками може варіюватися від прямого використання традиційних мотивів до повного переосмислення її символіки та технік.

Вишивка як елемент художньої практики у сучасному мистецтві набуває різних форм. З одного боку, художники зберігають класичні вишивальні техніки і мотиви, інтерпретуючи їх у новому контексті. З іншого боку, вони використовують вишивку як метафору або ідею для створення складних художніх концепцій, що відображають сучасні соціокультурні процеси.

Вишивка стає елементом живопису та графіки, дозволяючи художникам комбінувати дві техніки — текстильну і живописну. Відомі художники використовують вишивку для створення текстур, об'ємних елементів у живописних композиціях або як символічний елемент, що набуває значення у межах художнього контексту. Вишивка в таких роботах може виглядати як зображення або бути інтегрована в картину безпосередньо як фізичний елемент, що підкреслює матеріальність і фактуру.

У графіці вишивка може з'являтися в якості декоративного елемента або у вигляді стилізованих зображень, що нагадують текстильну техніку. Ці роботи можуть використовувати вишивку як важливий інструмент для досягнення певного візуального ефекту, підкреслюючи контраст між двома медіумами (папір і текстиль).

Прикладом є роботи української художниці Наталії Залевської, яка активно використовує елементи вишивки в своїх картинах і графічних роботах, створюючи складні образи, де вишивка підкреслює національний колорит та автентичність. В її творчості можна побачити поєднання традиційних орнаментів з модерними художніми засобами, що створюють нові смислові і візуальні враження.

Примітки до стилістичних експериментів: поєднання вишивки з іншими техніками (наприклад, акварель, олійний живопис, колаж)

Мистецтво сучасних художників дедалі більше інтегрує техніки вишивки з іншими видами мистецтва, зокрема аквареллю, олійним живописом або колажем. Це дозволяє художникам створювати багатопланові, експресивні твори, які відображають різноманітні аспекти людського досвіду та соціокультурних процесів.

Поєднання вишивки з аквареллю або олійним живописом дозволяє художнику комбінувати текстуру та фактуру, створюючи ефекти глибини та об'єму, а також дає можливість для емоційного висловлення через контраст між ніжністю фарб і грубістю ниток. Акварельні роботи з елементами вишивки можуть підкреслювати емоційне забарвлення сюжету, а використання олійних фарб разом з вишивкою створює більш насичену, важчу атмосферу, що додає контексту та символізму.

Колаж як техніка дозволяє художникам комбінувати різні матеріали, в тому числі тканину і нитки, з іншими елементами (папір, фарби, фотографії). Створення таких колажів дозволяє переглянути стереотипи про вишивку як виключно текстильний елемент і зробити її частиною більш складних і глибоких художніх концепцій. Вишивка може бути використана як символічний елемент, що додає додатковий шар значення до основної теми, або як частина декоративного оформлення, що вносить емоційну насиченість в твір.

Один з яскравих прикладів використання вишивки в сучасному мистецтві — це творчість Наталії Залевської. Її роботи часто поєднують традиційні українські орнаменти з елементами сучасного мистецтва. Вишивка в її картинах стає не просто декоративним елементом, а важливим носієм глибоких культурних значень. Вишивка не лише прикрашає роботи Залевської, але й працює як мовний код, який дає глядачу можливість зрозуміти глибину культурних і соціальних контекстів.

Іван Марчук — ще один український художник, чия творчість часто використовує елементи народного мистецтва, включаючи вишивку. В його картинах можна побачити символічне використання вишивальних орнаментів як елементів композиції. Вишивка в його роботах перетворюється на потужний

інструмент, через який художник звертається до колективної пам'яті і національної ідентичності, що додає глибину його картин.

У роботах таких художників, як Оксана Мась, чії інсталяції поєднують традиційну вишивку з концептуальними ідеями, створюючи враження сучасного твору мистецтва. Мась активно працює з українським національним символізмом, привносячи до своїх робіт інтерпретації традиційних вишивок, трансформуючи їх у нові культурні форми через контекст модерного мистецтва (Додаток 1 рис. 53).

Вишивка в сучасному дизайні займає важливе місце як елемент культурної спадщини, що зберігає зв'язок з традиціями, але водночас активно інтегрується у сучасні стилі та концепції. Вона є символом національної ідентичності, надаючи дизайну глибокий культурний контекст, і водночас виконує естетичну функцію, додаючи витонченість та оригінальність предметам. Вишивка в сучасному дизайні часто виступає як засіб експерименту, коли традиційні техніки використовуються в нових формах, поєднуючись із сучасними матеріалами та технологіями.

Сьогодні вишивка застосовується не лише в текстильному дизайні, але й у графіці, промисловому дизайні, а також у моді та дизайні інтер'єрів, де вона набуває все більшу популярність. Це дозволяє створювати дизайнерські вироби, які поєднують інноваційні рішення з традиційною українською символікою та техніками.

Вишивка стала одним із ключових елементів у модних колекціях сучасних дизайнерів, зокрема в Україні. Відомі модельєри та бренди активно експериментують із традиційними техніками вишивки, включаючи їх у свої колекції, щоб надати одягу індивідуальність та глибину.

Інна Руда використовує традиційні елементи для українського мистецтва, але у сучасному оригінальному стилі (Додаток 1 рис. 51).

Альона Ярош, дизайнерка, яка також активно використовує вишивку в своїх колекціях. А. Ярош відома тим, що адаптує традиційну вишивку до сучасних модних трендів, створюючи колекції, в яких поєднуються етнічні

мотиви з сучасними техніками. Вона працює з народними мотивами, вишивка на її моделях часто містить елементи флористичних і геометричних орнаментів, що перетворюються на оригінальні декоративні акценти (Додаток 1 рис. 52).

Вишивка в дизайні інтер'єрів стала важливим елементом, що додає витонченості та національного колориту. Вона використовується не лише для виготовлення традиційних текстильних виробів, але й активно інтегрується в сучасний інтер'єрний дизайн, додаючи приміщенням теплоту та інтимність.

Декоративні подушки — один з найпопулярніших елементів, де застосовуються вишивка та народні мотиви. Вишиті подушки додають кімнаті індивідуальності, створюючи затишну атмосферу, що поєднує традиційні елементи з сучасним дизайном. Це може бути класичний орнамент або сучасні варіації на основі традиційних мотивів.

Текстиль для дому також активно використовує вишивку. Сучасні дизайнери все частіше інтегрують вишивку в штори, серветки, покривала, що дозволяє створювати стильні та функціональні елементи інтер'єру, які підкреслюють культурну спадщину.

Килими, хоча вони й асоціюються з більш традиційними техніками, сьогодні також отримують нову інтерпретацію за допомогою вишивки. Вишиті килими можуть бути як традиційними, так і виконаними в сучасних стилях, що поєднують геометричні мотиви з етнічними елементами.

Сучасний дизайн активно використовує вишивку на предметах повсякденного користування, що дозволяє перетворити звичні аксесуари та одяг на оригінальні об'єкти з глибоким культурним змістом.

Сумки з вишивкою — це популярний елемент сучасного гардеробу, де вишивка виконує не лише декоративну, а й символічну роль. Вишиті сумки часто мають етнічні мотиви, що підкреслюють приналежність до певної культури або національної ідентичності. Вони можуть бути як класичними, так і виконаними в сучасному стилі, що додає елегантності та оригінальності образу.

Одяг з вишивкою також стає все більш популярним у повсякденному житті. Це можуть бути як традиційні сорочки та сукні, так і стильні сучасні вироби, наприклад, футболки, джинси, куртки, на яких вишиті етнічні мотиви. Такий одяг поєднує в собі традиційні елементи і сучасні модні тренди, що робить його універсальним і відповідним для різних ситуацій.

Акcesуари з вишивкою, такі як хустки, шарфи, пояси та інші дрібниці, також набирають популярності. Вишиті акcesуари додають образу особливого стилю і дозволяють комбiнувати традиційні елементи з повсякденним одягом.

Вишивка в сучасному дизайні стала потужним інструментом для вираження національної ідентичності, збереження культурної спадщини та інтеграції традицій у сучасні стилі. Вона активно використовується як в модних колекціях, так і в дизайні інтер'єрів та на предметах повсякденного користування, зберігаючи свою актуальність і значення в умовах глобалізації. Сучасні дизайнери та художники вміло поєднують традиційну вишивку з новітніми технологіями та тенденціями, що дозволяє створювати стильні та культурно насичені продукти, які мають попит у сучасному суспільстві.

Інноваційні технології, такі як **3D-принтери**, дозволяють створювати об'ємні елементи на тканинах, що можна використовувати в поєднанні з традиційною вишивкою. Цей підхід дозволяє створювати унікальні акcesуари або деталі одягу, що поєднують традиційні орнаменти з сучасними елементами технологій.

Сучасні принтери можуть відтворювати не лише звичайні візерунки, але й складні геометричні орнаменти або портрети, що вражають своїми деталями. Такі поєднання вишивки та цифрового друку дозволяють створювати унікальні предмети одягу з виразними традиційними мотивами, адаптованими до сучасного дизайну.

Використання вишивки в сучасному інтер'єрі стало не тільки модним трендом, а й важливим способом збереження національної ідентичності та культурних традицій. Поєднання традиційних мотивів з новими технологіями та матеріалами дозволяє створювати стильні та інноваційні речі, які

приваблюють як національних, так і міжнародних споживачів. Вишивка на одязі та аксесуарах не лише підкреслює культурну спадщину, а й стає важливою частиною сучасної моди, яка продовжує розвиватися та адаптуватися до змінюваних світових трендів.

Таким чином, вишивка є невід'ємною частиною української культурної спадщини, і її інтерпретація в сучасному мистецтві та дизайні є важливим кроком у збереженні національних традицій. Традиційні вишивальні мотиви, які передавалися з покоління в покоління, мають глибоке значення як у контексті духовного життя, так і в побуті українців. Вишивка є носієм історії, символіки та етнічної ідентичності, і її відродження в сучасному мистецтві допомагає не лише зберегти ці традиції, а й адаптувати їх до нових умов. Тому інтерпретація вишивки в сучасному контексті є важливим елементом культурного відродження та національної ідентифікації в умовах глобалізації.

Вишивка набула нового значення в контексті сучасного мистецтва, перетворившись на важливий засіб вираження та інструмент художнього пошуку. Сучасні художники та дизайнери, зокрема в Україні, активно інтегрують вишивку в свої роботи, створюючи нові концепції, що поєднують традиції з інноваціями. Застосування вишивки у живописі, графіці, модному дизайні, а також в інтер'єрах, дозволяє не тільки зберегти національні мотиви, а й використовувати їх для пошуку нових художніх форм і виразних засобів. Вишивка стає своєрідним мостом між минулим і сучасністю, розкриваючи безмежні можливості для творчості та самовираження. Прикладом такої роботи є проект Наталії Залевської, яка поєднує вишивку з сучасними техніками модного дизайну, і художні пошуки Івана Марчука, який створює інтеграцію вишивки в живопис.

Перспективи розвитку вишивки в контексті сучасного мистецтва та дизайну мають безліч можливостей, зокрема завдяки новим технологіям, які сприяють інноваційним підходам до виготовлення вишивки. Машинна вишивка та цифрові технології відкривають нові горизонти для розширення можливостей цієї техніки, що дозволяє поєднувати традиційні елементи з

інноваційними дизайнами та технологічними рішеннями. Вишивка також може інтегруватися в мультидисциплінарні проекти, поєднуючи живопис, графіку, скульптуру, а також нові види мистецтва, такі як відеоарт чи інсталяції.

З огляду на сучасні тенденції, вишивка також розвивається в напрямку збереження та відновлення національної ідентичності в умовах глобалізації. Використання вишивки в сучасному дизайні та моді дозволяє зберегти важливі культурні елементи, водночас надаючи їм нового життя через сучасні інтерпретації та підходи. У цьому контексті важливу роль відіграє створення колекцій, в яких вишивка стає не лише декоративним елементом, а й важливою складовою соціальних і культурних процесів, що демонструють тенденцію до інтеграції національних традицій у глобальну культуру.

Таким чином, вишивка, як традиційне ремесло, має великий потенціал для подальшого розвитку і популяризації в сучасному мистецтві та дизайні. Збереження її традиційного значення та одночасно її трансформація у нові культурні та технологічні контексти сприяють її відродженню як важливого елемента національної спадщини, який відповідає вимогам сучасного світу.

Висновки до розділу 3

Українська вишивка, як носій національної культури, зберігає свою актуальність у сучасному мистецтві та дизайні. Вона є не лише елементом естетики, а й глибоким символом національної ідентичності, який адаптується до вимог сучасного світу.

Традиційні геометричні, рослинні, зооморфні та символічні мотиви вишивки отримали нове життя в сучасному дизайні. Вони активно інтегруються в одяг, аксесуари та предмети інтер'єру, поєднуючи автентичність із новими тенденціями.

Використання машинної вишивки, цифрових принтерів та інноваційних матеріалів сприяє популяризації вишивки як унікального елемента сучасної

моди. Це дає змогу створювати вироби з високою точністю і деталізацією, не втрачаючи культурного значення.

Українська вишивка набуває міжнародного визнання завдяки участі в світових модних подіях, зокрема через роботи українських дизайнерів. Вона стає символом національної гордості та культурної спадщини на глобальній арені.

Вишивка виходить за межі текстильного ремесла, стаючи елементом живопису, графіки, інсталяцій. Сучасні художники, такі як Катерина Старецька та Іван Марчук, успішно інтегрують вишивку у свої твори, підкреслюючи її духовну та культурну цінність.

Інтеграція традиційних елементів у сучасні стилі та техніки створює умови для подальшого розвитку української вишивки. Це не лише зберігає національні традиції, але й стимулює інноваційні підходи, що сприяють утвердженню української культури на міжнародному рівні.

Висновки

Корені народної вишивки в українській культурі та її вплив на формування національної ідентичності мають глибоку історичну основу й багатогранний характер. Її витoki простежуються через ретроспективу історичного розвитку, починаючи ще з трипільської культури. Археологічні знахідки демонструють наявність вишивки в одязі та знаряддях тих часів. З роками мистецтво вишивання вдосконалювалося, наповнюючись новими техніками, мотивами та художніми деталями.

Особливого розквіту вишивка зазнала в епоху Київської Русі, де вона стала невід'ємною частиною повсякденного й урочистого побуту. Монастирські майстерні того часу розвивали техніку гаптування золотими та срібними нитками, залишивши нащадкам пам'ятки виняткової майстерності. Зібравши елементи різних епох, українська вишивка утворила унікальний синтез стилів, технік і кольорів.

Вишивка є важливим символом етнічної ідентичності українців. Вона відображає світогляд, естетику та духовні цінності, закріплені у регіональних техніках, палітрах і орнаментах. Кожен регіон України зберіг свої особливі вишивальні традиції, що створює багатогранну картину культурної спадщини. Крім того, вишивка є засобом збереження історичної пам'яті. Символи й орнаменти передають вірування, ритуали та звичаї предків, а вишиванка стала символом національної єдності, особливо в часи боротьби за незалежність та становлення державності.

Сьогодні вишивка продовжує об'єднувати українців. Вона інтегрується у сучасний дизайн, стає натхненням для мистецьких і культурних проєктів. Щорічний День вишиванки став важливим святом, яке сприяє усвідомленню культурної самобутності.

Українська вишивка є ключовим елементом культуротворчих процесів, що поєднують у собі традиції, духовність і мистецтво. Аналіз її значення в народній творчості та побуті засвідчив, що вишивка відіграє багатогранну роль — від прикрашання побутових предметів до виконання функцій оберега та

засобу передачі сакральних смислів. Вишиті рушники, сорочки, серветки та постільна білизна не лише збагачували естетичне життя українців, а й відображали світогляд, вірування та соціальні ідеали.

Особливе значення має символіка вишивки, яка залежала від регіону, техніки виконання та кольорової гами. Ці особливості підкреслювали не лише художню майстерність, але й культурну багатогранність українського народу. Вишивка слугувала способом збереження історичної пам'яті, об'єднуючи покоління через спільну спадщину, а також була невід'ємною частиною обрядів і свят, забезпечуючи духовний зв'язок між людиною, природою і космосом.

Сьогодні вишивка залишається актуальним явищем, інтегруючись у сучасну моду, дизайн і мистецтво. Вона не лише зберігає автентичність, але й набуває нових форм, стаючи джерелом натхнення для художників, дизайнерів і культурологів. Зокрема, сучасні митці переосмислюють традиційні мотиви, створюючи унікальні художні твори, які поєднують народні традиції з новаторськими підходами.

Українська вишивка залишається важливим елементом національної культури, який сьогодні знаходить нові форми вираження. Вона зберігає глибокий символічний зміст, водночас адаптуючись до сучасних естетичних вимог.

Геометричні, рослинні, зооморфні та символічні орнаменти активно використовуються в дизайні одягу, аксесуарів і предметів інтер'єру. Це дозволяє традиційній вишивці гармонійно вписуватися в сучасний модний контекст, не втрачаючи автентичності.

Інновації, такі як машинна вишивка, цифровий друк і сучасні матеріали, сприяють збереженню і популяризації вишивки. Це допомагає зробити процес більш ефективним, зберігаючи високу якість і детальність орнаментів.

Глобалізація та міжнародне визнання українських дизайнерів дозволяють вишивці стати частиною світового модного ринку. Вона сприймається як символ національної ідентичності та культурної спадщини, що має значний вплив на формування позитивного іміджу України.

У сучасному мистецтві вишивка виходить за межі прикладного ремесла. Вона інтегрується у живопис, графіку та інсталяції, стаючи засобом художнього самовираження. Сучасні митці переосмислюють її значення, надаючи орнаментам нових форм і сенсів.

Інтеграція традиційної вишивки у сучасні стилі відкриває нові можливості для її популяризації. Поєднання автентичних мотивів із сучасними технологіями сприяє збереженню культурної спадщини і водночас відповідає запитам сучасного суспільства.

Отже, українська вишивка є явищем, що виходить за межі декоративно-ужиткового мистецтва. Вона слугує маркером національної ідентичності, символом культурної єдності та збереження традицій у часи змін. Її значення у формуванні національної самосвідомості та відродженні духовності залишається надзвичайно важливим як у минулому, так і сьогодні.

Список використаних джерел

1. Андрушко Л. В. Український національний костюм та інформація: філософський і культурологічний вимір / Андрушко Леся Володимирівна. — Київ : Юрко Любченко, 2016. — 211 с. : іл., табл. — Бібліогр.: с. 177-211.
2. Бакуменко О. Феномен української вишивки. *Культура і життя : загальнодержавна українська газета*. Київ, 2017. 21 квітня (№ 16). С. 14.
3. Балущок В., Олійник М. Вишивка на одязі українців: від Давньої Русі до модерну (відповідь сучасним скептикам). *Народознавчі зошити : науковий журнал*. Львів ; Київ, 2022. № 4 (166), серпень - вересень. С. 798-813.
4. Білоусов Є. В. Чарівна голка Віри Роїк : худож.-док. повість для дітей про творчість Віри Роїк та історія укр. вишивки. Сімф. : СОНАТА, 2007. 79 с.
5. Борзих Т. Вишивка на сорочці замість паспорта. *Культура і життя : загальнодержавна українська газета*. Київ, 2021. 30 квітня (№ 8)
6. Босий О. Г. Міф. Символ. Орнамент : історія, символіка та комп. укр. орнаментики. Вінниця : Данилюк В. Г., 2011. 119 с.
7. Булгакова Л.П. Етнокультурна характеристика народної вишивки Поділля (кінець 19 - 30-ті роки 20 ст.) : Автореф. ... канд. істор. наук: 07.00.05 Київ НАНУ. Ін-тут українознавства ім.І.Крип"якевича. Ін-тут народознавства, 2000. 20 с.
8. Варивончик А. Вплив української вишивки на моду 60-х років ХХ століття. *Культура і сучасність : альманах*. Київ, 2021. № 2. С. 104-110.
9. Варивончик А. Історичний шлях оздоблення вишивкою традиційного українського вбрання. *Мистецтвознавчі записки : збірник наукових праць*. Київ, 2021. Вип. 40. С. 3-9.
10. Варивончик А.В. Традиційна народна вишивка як складова українського одягу (ХХ ст.) : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 26.00.01 / Варивончик А.В. ; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2011. 16 с.

11. Вишивка Жидачівщини : з колекції Музею нар. архітектури та побуту ім. К. Шептицького. — Львів : Артклас, 2019-. — (Мистецтво давнього стібка; ...). Ч. 1 : [авт. ідеї, голов. ред., керів. проекту: І. Вачкова], 2019. — 91 с.
12. Вертіль О. Вишиванки для панянки : у Сумській муніципальній галереї показали роботи з колекції Наталії Литвиненко-Орлової. *Урядовий кур'єр*. — 2014. 20 серп. (№ 151). С. 12.
13. Вовкодав Ю. Таємниці української вишиванки : вишиванка – це зручно, престижно і дуже красиво. *Дзеркало тижня*. 2019. 18-24 трав. (№ 18). С. 10.
14. Волковічер Т. Сюжетно-епіграфічні вишивки першої половини ХХ століття: погляди на явище крізь століття. *Матеріали до української етнології : щорічник: збірник наукових праць*. Київ Нац. акад. наук України ; Ін-т мистецтвознав. фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського, 2017. Вип. 16 (19). С. 196-199.
15. Воропай О. Звичаї нашого народу : етногр. нарис. Х. : Фоліо, 2013. 507, [1] с.
16. Гавур Л. Чарівні візерунки : [альбом]. Львів : Априорі, 2010. Ч. 1 : 2010. 235 с.
17. Гавур Л. Чарівні візерунки : [альбом]. Львів : Априорі, 2010. Ч. 4 : 2013. 99 с.
18. Гринь Г. П. І вишите моє життя на ньому ... : каталог. Харків : Золоті сторінки, 2014. 119 с.
19. Домненко Т.В., Зіненко Т.М. Семантика кольору в контексті культури української вишивки. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування : науково-технічний збірник*. Київ, 2016. Вип. № 43, ч. 1. С. 141-146.
20. Єганов В. Всім, хто має в душі вишиванку : зб. віршів. Київ : Дніпро, 2017. 108 [1] с.
21. Зайченко В. Вишивка козацької старшини. *Народне мистецтво : кварталник / Національна спілка майстрів народного мистецтва України*.

Київ, 2010. № 3/4 (51/52), кварталник, 3 частина : До 360-річчя утворення козацької держави. С. 70-75

22. Захарчук-Чугай Р. В. Українська народна вишиванка : Західні області УРСР / АН УРСР, Інст мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського. Львів. відділення. К. : Наук. думка, 1988. 190, [1] с.

23. Ісаков О.П. З історії розвитку української народної вишивки. Київ, 1970. 16с.

24. Калита – XII : нар. побутова вишивка (кінець XVIII – початок XXI сторіччя) : Дніпропетровщина : [фотоальбом] / Комунал. позашк. навч. закл. "Дніпропетров. обл. дит.-юнац. кіноцентр "Веснянка" Дніпропетр. облради" [та ін. ; упоряд.: О. Хоменко та ін. ; слово до читача: О. М. Хоменко]. — Дніпро : Ліра, 2016. — 126, [1] с.

25. Кара-Васильєва Т. Історія української вишивки = History of Ukrainian embroidery : книга-альбом. Київ : Мистецтво, 2008. 464 с. : іл.

26. Кара-Васильєва Т. В. Українська сорочка : Хрестикова техніка, лиштва, вирізування, виколювання, коса гладь : Альбом / Т. В. Кара-Васильєва. — К. : Томіріс, 1994. — [32] с.

27. Кара-Васильєва Т. В., Чорноморець А. Українська вишивка. 2-е вид., стер. К. : Либідь, 2005. 158, [2] с.

28. Кара-Васильєва Т. В. Сучасна українська вишивка. К. : Т-во "Знання" УРСР, 1983. 16 с.

29. Ковтун Л. Мистецтво української народної вишивки у ретроспективному вимірі. *Українознавство : календар-щорічник*. Київ Київський нац.ун-т ім. Тараса Шевченка, Центр українознавства, 2002. [на 2003 рік]. С. 88-91.

30. Косміна О. Соціальна символіка українського традиційного вбрання. *Етнічна історія народів Європи : збірник наукових праць* / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2007. Вип. 22. С. 12-16

31. Костюкова В. Розвиток спеціалізації художньої вишивки і моделювання костюма в академії декоративно-прикладного мистецтва і

дизайну імені Михайла Бойчука: історичний аспект. *Вища школа : науково-практичне видання* Київ, 2019. № 5 (178). С. 54-62.

32. Кот М. Українська вишита сорочка. Традиції і сучасність : [альбом]. Дрогобич : Коло, 2007. 149, [2] с.

33. Кульчицька А.Я. Орнамент трипільської культури і українська вишивка ХХ ст. Львів : [б. в.], 1995. 71, [3] с., [24] арк. іл. : іл., фот.

34. Лашко Н.С. Орнаментальна виразність геометричних мотивів подільської вишивки та можливість їх застосування у сучасній квілт-геометрії (на основі етнографічної колекції Січинського Ю.Й. 1906 року Кам"янець-Подільського історичного музею). *Наукові праці Кам"янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка : збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів, 5-6 березня 2013 року*. Кам"янець-Подільський Кам"янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2013. Вип. 12, т. 1 : Збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів, 5-6 березня 2013 року. С. 179-181

35. Литвинець Е. М. Українське народне мистецтво : Вишивання і нанизання : [Альбом]. К. : Вища шк., 2004. 333, [2] с.

36. Ловга О. Яскраві барви мого життя : [альбом-каталог]. Ужгород : О. Гаркуші, 2015. 30 с.

37. Лозко Г. С. Українське народознавство. Вид. 4-е, допов. Х. : ДІВ, 2010. — 469, [1] с.

38. Люба моя Україна : Свята, традиції, звичаї, обряди, прикмети та повір'я українського народу / Шкода М. Н.. Харків : Кристал Бук, 2016 (, 2015). 543 с.

39. Малімон Н. «Русовичі»: у День вишиванки на Волині презентували етнографічний проєкт. *День*. 2020. 22 трав.

40. Матейко К. І. Український народний одяг. К. : Наук. думка, 1977. 222, [1] с.

41. Мелешко Я. Г. Магія української сорочки-вишиванки. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції "Сучасні тенденції розвитку науки" : 27-28 лип. 2018 р. Львів, 2018. С. 28-31.
42. Надутенко О. В. Барвіста вишиванка. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 43 с.
43. Наніашвілі І. М. Українська вишивка : вишиваємо хрестиком та гладдю : [рушники, вишиванки, обереги]. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2013. 190 с.
44. Нечипоренко С. Г. Українська вишивка. К. : Майстерня кн., 2010. 159 с.
45. Пашинська Д. Особливості самчиківського розпису в оздобленні арт колекції жіночого одягу аплікацією та вишивкою. *Тези доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції "Гагенмейстерські читання" : [на тему]: Європейська Україна: культура, мистецтво, ідентичність : К-ПНУ ім. І. Огієнка, м. Кам"янець-Подільський, 1–2 груд. 2023 р. Кам"янець-Подільський : Панькова А.С., 2024. С. 215-217.*
46. Петречко Д. І. Вишивані скарби : Східна Бойківщина : [альбом]. Дніпропетровськ : АРТ-ПРЕС, 2015. 95 с.
47. Пістун Т. В. Українські прадавні обереги : земля, вода, вогонь, рослини, рушник, одяг. Т. : Навч. кн. – Богдан, 2007. 38, [1] с.
48. Причепій Т. Вишивка Східного Поділля : структура орнаменту та спроба інтерпретації образів : за матеріалами однієї етногр. зб. : [альбом]. Київ : Родовід, 2016. 341, [2] с.
49. Свйонтек І. Покутські вишивки Прикарпаття. Мистецтво геометричного орнаменту і колориту : [вишивки кін. XIX – першої половини XX ст.]. Львів : Априорі, 2018. 89 с.
50. Сокальська вишивка : з фондів Музею народної архітектури та побуту у Львові : [альбом /авт., упоряд., підгот. матеріалів Н. Гаврилів ; ред.: І. Лемко]. Львів : Априорі, 2018. 27 с.
51. Сом М.Д. Вишиванка : поезії. Київ : Молодь, 1964. 87 с.

52. Скляренко В. М. Українські традиції і звичаї : для дітей серед. шк. віку : укр. етнографія, народ. вірування, традиції, звичаї, обрядовий календар, свята, обереги. Харків : Бібколектор, 2015. 317, [1] с.
53. Стасько Б. Український народний одяг : (Західні етнографічні регіони) : навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ : Вид.-дизайн. від. ЦІТ : Плай, 2009. 119 с.
54. Стуканова М. Вишиванка як бренд [Електронний ресурс] : як українці відзначають свято в умовах карантину. *День*. 2020. 22 трав. (№ 94/95). Електронні дані: <https://day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/vyshyvanka-yak-brend>.
55. Сусак К. Р., Стеф'юк Н. А. Українське народне вишивання : Техніки, методологія, методика : [Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] К. : Наук. світ, 2006. 281 с.
56. Українська вишивка : [Північно-Західне Причорномор'я / упоряд. Л. С. Дем'янишина ; авт. текстів: О. Шевчук та ін.]. Одеса : ТЕС, 2018. 509, [2] с.
57. Українська вишивка : Альбом / Авт. тексту та упоряд. Т. В. Каравасильєва. К. : Мистецтво, 1993. 263, [1] с.
58. Українські народні узорі / зібрала Ольга Косач-Кривинюк. Вип. 2-й, зі змінами й допов. Ковель : Ковел. міська друк., 2009. 20, [1] с.
59. Харлова В. Г. Веселиться ниточка – та клубочок плаче ... Запоріжжя : Дніпр. металург, 2009. 83, [1] с.
60. Чегусова З. Літопис української вишиванки від Тетяни Каравасильєвої. *Українське слово*. 2012. 1-7 лют. (№ 5). С. 10.
61. Чумарна М. І. Вишивання долі : символіка і техніки шитва. Львів : Априорі, 2009. 87 с. : іл.
62. Чумарна М. І. Тайнопис вишивки. Вид. 3-тє, допов. Львів : Априорі, 2018. — 96, [1] с., включ. обкл. : кольор. іл.

63. Шот М. Цвіт вишиванки : у Тернополі три дні тривав традиційний Всеукраїнський фестиваль національної вишивки та костюма. *Урядовий кур'єр*. 2013. 24 трав. (№ 91). С. 11.

64. Штельмах В. С. Хай міцніє нитка роду! Київ : Мистецтво : Самміт-Книга, 2017. 75 с.

Додатки

Додаток 1

Рис. 1. Вишитий рушник

Рис. 2. Вишита сорочка

Рис. 3. Вишита постільна білизна

Рис. 4. Весільне вбрання волинян

Рис. 5. Святкове вбрання жіноче (Карпатський регіон)

Рис. 6. Дерево життя

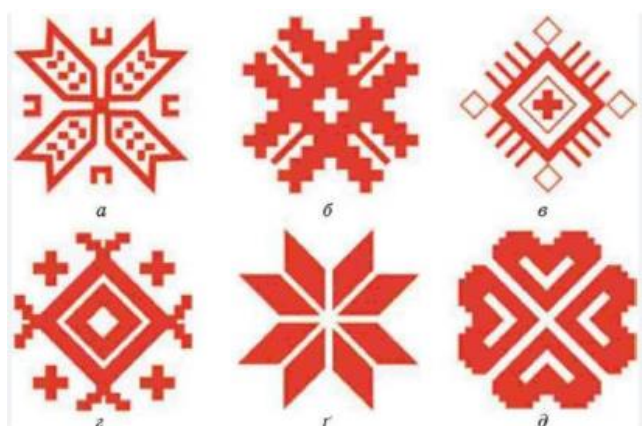

Рис. 7. Символи сонця

Рис. 8. Птахи

Рис. 9. Вінницька область

Рис. 10. Волинська область

Рис. 11. Дніпропетровська область

Рис. 12. Донецька область

Рис. 13. Житомирська область

Рис. 14. Закарпатська область

Рис. 15. Запорізька область

Рис. 16. Івано-Франківська область

Рис. 17. Київська область

Рис. 18. Кіровоградська область

Рис. 19. Луганська область

Рис. 20. Львівська область

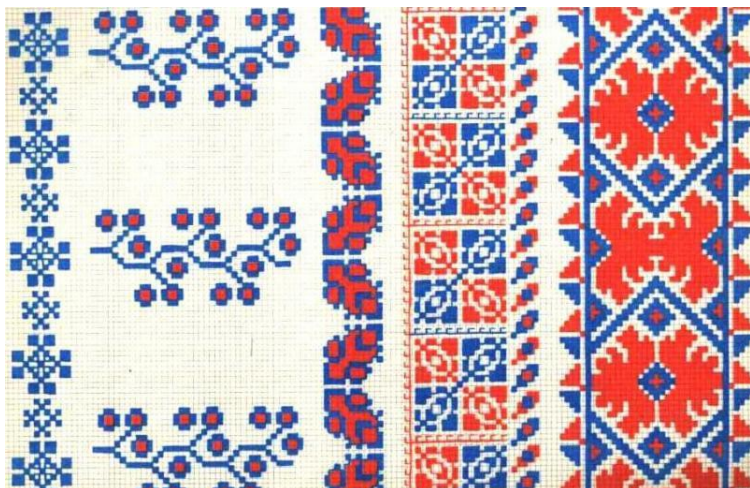

Рис. 21. Миколаївська область

Рис. 22. Одеська область

Рис. 23. Полтавська область

Рис. 24. Рівненська область

Рис. 25. Сумська область

Рис. 26. Тернопільська область

Рис. 27. Харківська область

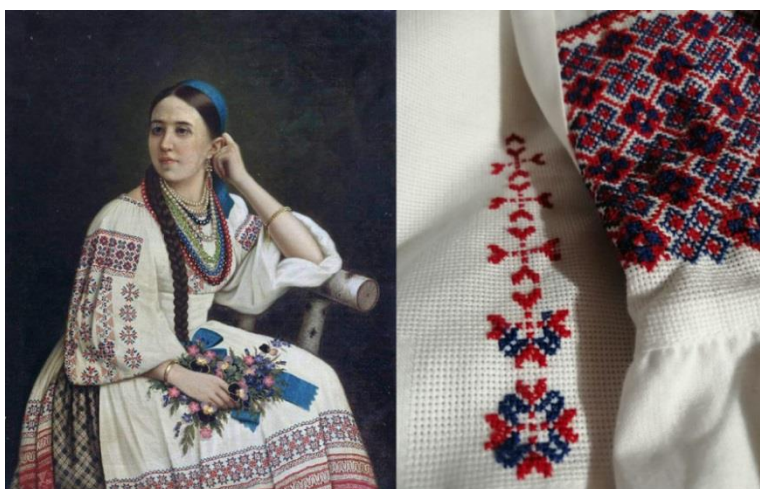

Рис. 28. Херсонська область

Рис. 29. Хмельницька область

Рис. 30. Черкаська область

Рис. 31. Чернівецька область

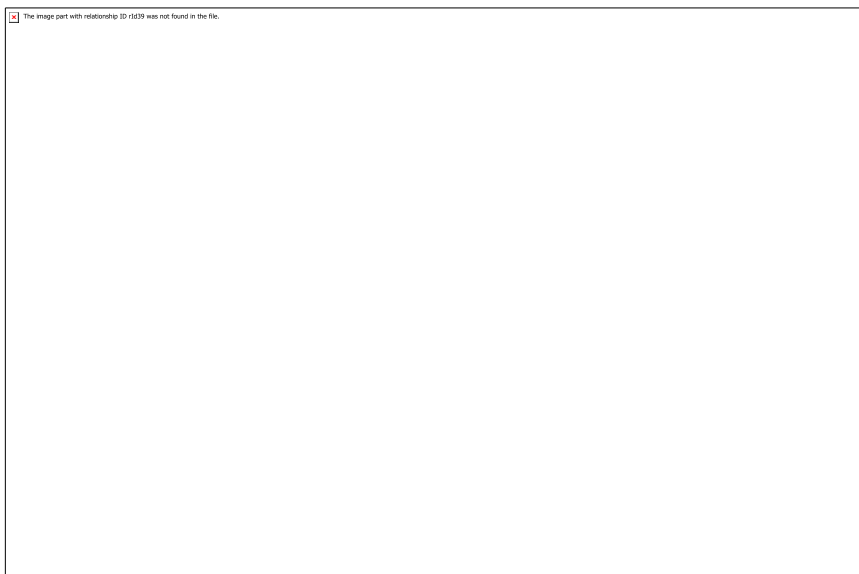

Рис. 32. Чернігівська область

Рис. 33. Крим

Рис. 34. Одяг з вишивкою від Вікторії Гресь — виставка «Timeless Gres»

Рис. 35. Колекція бренду Етнохата

Рис. 36. Бренд ukrglamour

Рис. 37 Бренд. ukrglamour

Рис. 38. Бренд Svarga - Svarga.ua

Рис. 39. Бренд “Foberini”

Рис. 40. Бренд Etnodim

Рис. 41. Бренд **Etnodim**

Рис. 42. Бренд **Foberini**

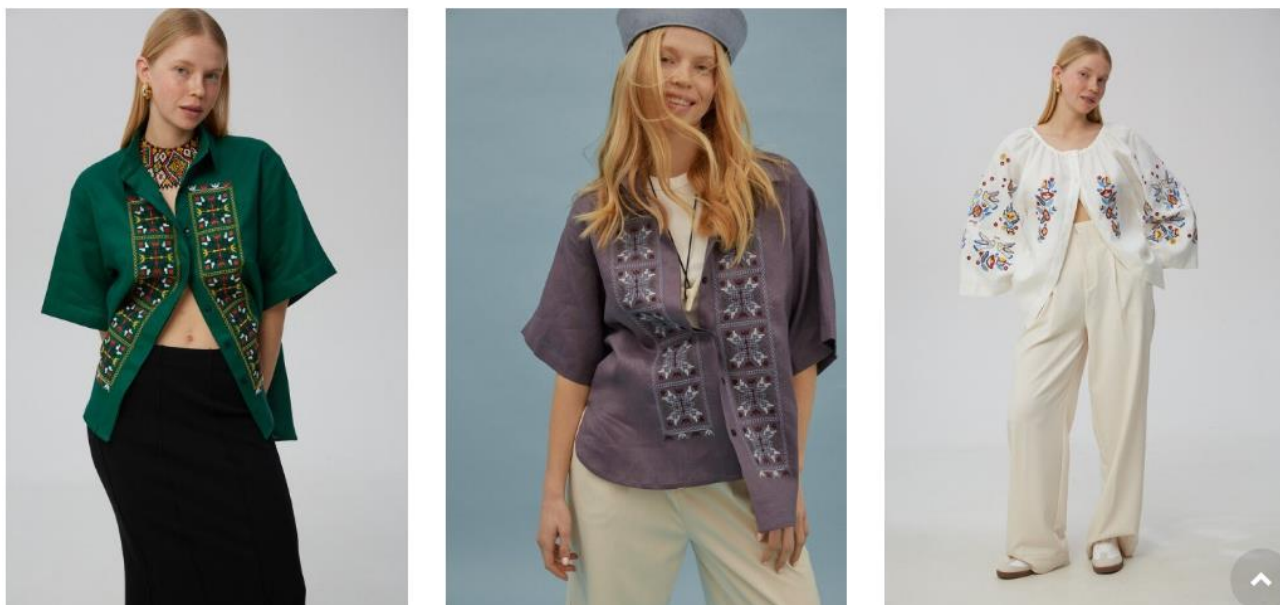

Рис. 43. Бренд Вільні люди

Рис. 44. Бренд **zharko**

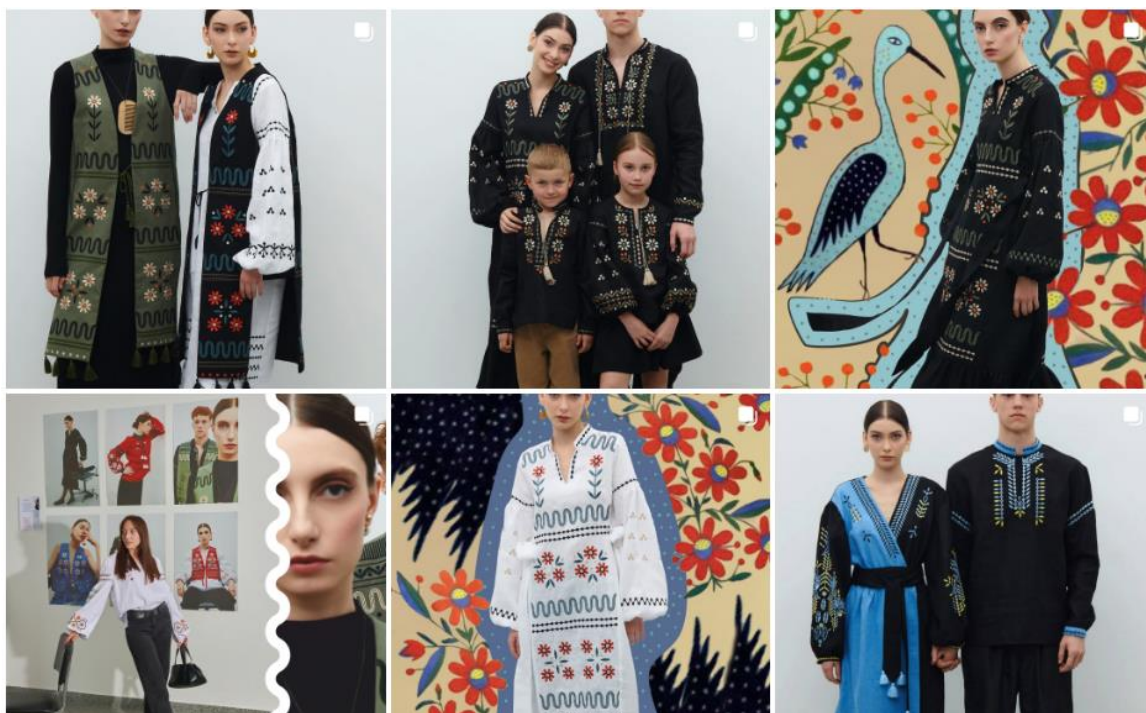

Рис. 45. Бренд ukrglamour

Рис. 46. Бренд March11

Рис. 47. Бренд Lelitka

Рис. 48. Бренд MEREZHKA

Рис. 49. Олена Зеленська у вишиванці

Рис. 50. Стиль мілітарі: як війна в Україні вплинула на сучасні вишиванки

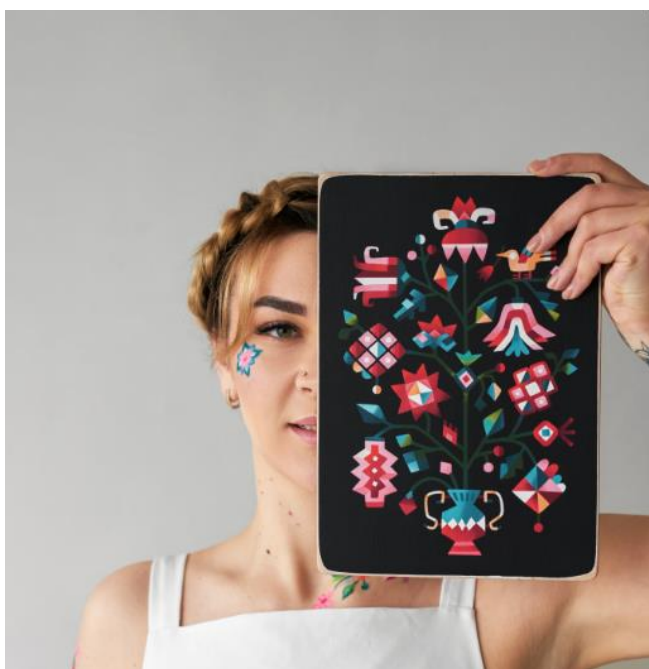

Рис. 51. Інна Руда. Дерев'яний постер Вічне дерево

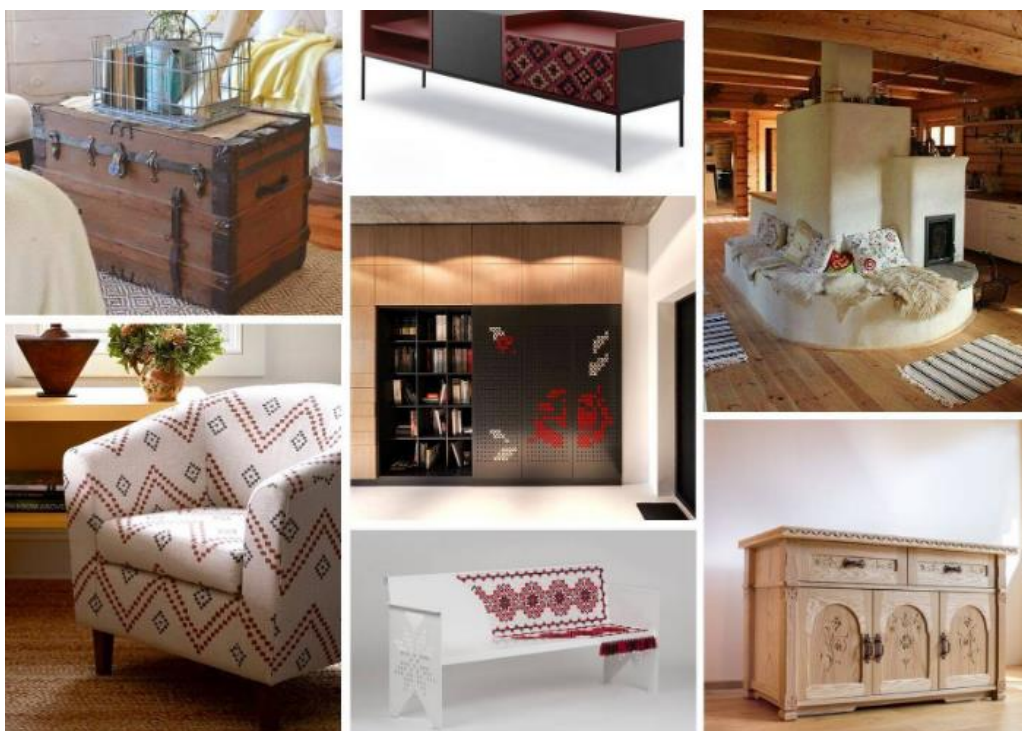

Рис. 52. Проєкти А.Ярош <https://nerukhomi.ua/ukr/news/lajfhaki/ukrainskij-stil-v-intereri.htm>

Рис. 53. Роботи Оксани Мась

Рис. 54. Катерина Старецька. Роботи з серії «Українська душа»
Олійний живопис.

